

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Klerikalizmus és szabadelvűség.

(Irtta: Nadányi Miklós a debreceni egyházmegye gondnoka.)

I.

Napjainkban sokat emlegetjük a klerikalizmust, mint hitéletünk megrontó kútforrását, az egyenlőség, testvériség és a népszabadság leselkedő rémét.

Ezen fenyegető veszély ellenében a szabadelvűség az egyedül mentő szer s e kettős témáról kívánom nézeteimet hitsorsosaim előtt kifejteni: mi az a klerikalizmus? mi veszély fenyegeti e miatt hitéletünket? Sőt minő veszedelmet k... látnunk az általános emberi szabadság fejlődésére is? (Viszont kívánom tárgyalni a szabadelvűség kérdését párhuzamban amazzal, hogy mi az a szabadelvűség? minő üdvös befolyása van ennek protestantismusunk keletkezésére, fennállására és sok századon keresztül tartó nehéz küzdelmeink eredményes megvívására?)

Minden félreérthetőség ellenében már most szabad legyen kijelentennem, hogy midőn a szabadelvűségről szólok, távol van tőlem, hogy a jelenben is élő szabadelvű pártnak óhajtanék propagandát csinálni. Nem, ezt nem teszem, ez nem e helyre való volna. A pártéletet hagyjuk szabad fejlődésére. Én a szabadelvűségről, mint a protestantismus világi alapkövére, mint az általános jóllét eszközéről kívánok szólni, s távol tartom magamat minden oly vonatkozástól, mely a jelenkor egyik politikai társulására vonatkoztatható lehetne.

A klerikalizmus régi keletű, a katholicizmusnak ama sötét korban keletkezett kinövése, midőn még nem volt reformáció sem. Sötétté lett ez a kor az által, hogy a római catholicus papság a tudományosságot egyeduralmi kérdésnek tekintvén, a zárdák falai közül nem engedte kiszivárogni; nem engedte tehát, hogy a tudo-

mány az emberiség közkinccse legyen, mely őt felvilágosodottsághoz juttassa, ez által jóllétének megteremtője lehessen, hogy így a világi hatalomra törekvésében akadályul ne legyen. Nem más tehát, mint a catholicus egyház papjainak világi uralomra törekvése.

Minden uralomra törekvés, mely azért történik, hogy uralkodhassunk, és nem azért, hogy az emberiség általános jólétének előmozdítására legyünk, az emberiség megrontására szolgál. Vétkes törekvés tehát a klerikalizmus, mely a közszabadságnak, az emberiség szabad fejlődésének útját állja.

Oly erős és oly állandó volt e törekvés, hogy századok hosszú során sem szünetelt a katholicus klérus világi uralomra törekvése közben, újjabb és újjabb fegyvereket kovácsolni hatalmi céljai elérésére, melyek aztán mélyen aláásták, az igazi vallásosságot.

Az inquisitio korszakára gondolok, midőn eszembe jut, ama vallási üldöztetések korszaka, melyben mindenki, ki csak legtávolabbról is vádoltatható az anyaszentegyháztól elszakadással, kínos vallató torturáknak vettetett alá; a mesterileg megalkotott kínzó szereknek és módoknak egész özöne hozatott mozgásba az emberiség ellen, hogy vállalja azt, mit soha el nem követett. Milliók és milliók lettek áldozatai eme sötét korszaknak; de miként a történelem fenn hagyta, ezek nem mindig csupán az eretnek-dözés céljéért történtek. A bevallott cél a vallás megtisztítása az eretnekektől. Ámde a bevallott célzat a klérus világi hatalmának gyakorlása, mely reá fogott eretnekséggel, s kínzó vallató eszközökkel, tüzzel, vassal pusztított mindent útjából, mi világi hatalmát gátolta. *Ez a klerikalizmus és ilyen volt a klerikalizmus fénykorá.*

Nem lehet azon csudálkozni sem, hogy ily körülmények között, midőn a magát szentnek

nevezett inquisitio, melynek, szerzetesek főpapok voltak vezetői, világi hatalmának érzetében, a legnagyobb igazságtalanságra engedte magát ragadtatni; midőn a hitélet felkent vezetői, vallás és erkölcsnemesítő feladatuk helyett, világi uralomért való küzdelmökben tömeges gyilkolásba mentek át; a vallásosság mélyen alászállott.

Anyagi haszonlesés vett erőt a klerusban a krisztusi szeretet helyett; bűnbocsátó leveleket osztogatott pénzért, kinek-kinek anyagi erejéhez szabván meg azok árát, és hirdette, hogy a bűnbocsátó levelekért, melyek a pápa nevében adtak ki: Isten az emberek bűnét megbocsátja.

A klerus kezében nagy vagyonok harácsolattak ez által össze, mely mind világi hatalmának erősítésére szolgált. De a mint hatalma nőtt, az öntudat ugyanazon mérvben erősödött, hogy ez nem az igaz krisztusi tudomány. Kezdet az emberiség szemében fölszállani az igazi vallásosság és a szabadság érzete, mely nem engedte többé hinni, hogy Isten szolgáinak kezében, a világi hatalom, tömeges gyilkolásra adna jogot, vagy hogy a kegyes, istenfélő élet folytatásán túl, bűnbocsátó levelek vásárlása szolgáltató az isteni kegyelmet.

Avisszaélések egész sorozata felsokasodván, megteremtette a Reformatiót, mely hivatva lett Krisztus vallását ezen tévedésektől megszabadítani és eredeti evangéliumi tisztaságára visszavezetni.

Ugyan ki is hihetné el józan észszel, ép elmével, ama hirdetett tantétel igazságát, hogy a pápai bűnbocsátó levelek vásárlásáért Isten a mi bűneinket megbocsátja. Vagy ha sikerült volna az emberiséggel általánosan ilyet elhíttetni: hova tűnik ez által az igaz vallásosság? Micsoda erkölcsi alapja lenne az emberi életnek? melyet mindenki úgy értelmezhetne, hogy szabadon követhesse a vétkek egész sorozatát, majd leróvhatja bűnbocsátó levelek vásárlásával. Mélyen belenyul, eme téves hitegetés, politikai és társadalmi életünkbe is. Mert ugyan ki fogna ilyen erkölcsi tanok mellett a gonoszságtól tartózkodni s a jó cselekedetek elkövetésére ösztönt nyerni? Luther Mártont tekinthetjük a Reformatio indítójának. Luther mindezen és ehhez hasonló tantételek tarthatatlanságát szabadelvű gondolkodás menettel ostromolta meg s azért az ő tanai azonnal hatottak és széles körben terjedtek. A reformatio tehát a független szabad gondolkodás, a szabadelvűség eszközével indult meg s ezt a jellegét napjainkig megtartotta.

A reformationnak köszönhetjük tehát azt, hogy vallásunk minden az emberiségre nehezedő tévhittől megtisztult, melyet felkent szolgálói önösérdekből reá erőszakoltak.

Az uralomvágy volt az emberiség fejlődésének akadálya, az az uralomvágy, mely nem az emberiség igazi közérdekeinek szempontjára cselekedett, hanem, hogy önnön uralmát nevelje.

TÁRCA.

A heidelbergi kátéről.

(Irtta: Dr. Erdős József.)

(Folytatás.)

Köztudomásu dolog, hogy az ev. ref. egyház kezdettől fogva elvetette a transsubstantiatoról, ubiquitásról, consubstantiatoról és Krisztus helyi jelenlétéről szóló nézeteket; nem azért, mert azok megfoghatatlanok és titokzatosak, hanem azért, mert a keresztyén vallás lelki felfogásával, a szentírással és Krisztus valóságos emberi természetével merőben ellenkeznek. Az Ur teste noha megdicsőült és az isteni 'ge személyével a legbensőbb módon egyesülve van, mégis csak valóságos test az és fel van ruházva az emberi valóságos test minden lényeges tulajdonságaival. Azért mondotta Zwingli, hogy az isteni és emberi természetnek Krisztusban való egyesülése következtében, az emberi természet nem nyer isteni tulajdonságokat is. sőt inkább szerinte az új szövetségnek azokat a helyeit, melyekben az ember Jézusról csakis az ő istenségére vonatkozó dolgok mondatnak, per alioquin kell értelmezni és érteni, tudniillik úgy, hogy az egyik természetéről olyan szavakat és kifejezéseket is használtak a kánonírók, a melyek voltaképen a másik természetre illenek rá. Kálvin szintén azt tanítja, hogy mind a két

természetnek megvan a maga tulajdonsága, miért is Krisztus noha *totus* mindenütt van, de nem *totum* quod in eo est. Röviden szólva: az ev. ref. tan szerint — a mint káténk fent idézett 47. és 48. kérdéséből láttuk — Krisztusban az isteni és emberi természet tökéletes egyesülése bibliailag igazolt tény, de viszont az ezen két természet összeegyeztetéséről avagy átalakításáról alkotott nézetek tévesek. Zwingli tehát a szentírás szilárd alapján nem tehetett másként, mint a hogy tett; nevezetesen védelmezte következetesen a saját meggyőződését az úrvacsoráról szóló tanban is, a mikor az úrvacsorát egyszerűen a Krisztus szenvedéseire és váltásághalálára *emlékeztető vendégségnek*, de épen nem a Krisztus testi jelenléte ünnepének, viszont a kenyeret és bort a Krisztus teste és vére symbolumainak, *külső jegyeinek* tekinti.

Kálvin már mélyebb jelentőséget tulajdonít az úrvacsorának, a mennyiben mind genfi kátéjában, mind Institutiójában kifejezést ad abbeli nézetének, hogy az úrvacsorában a hívők lelkiépen az életnek kenyerével Krisztussal táplálhatnak az örök életre. Az Ur az Atya jobbán ül örök dicsőségben, de onnan felülről közli magát hűveivel Lelke által oly módon, miként példának okáért a mérhetetlen távolban tündöklő nap bevilágítja s melegével átjárja a földet. A hívő keresztyén kitarja lelkét, hogy befogadja az Urat és az Ur az Ő szent vacsorájában, testének evése és vérenek ivása által örök életre táplálja és Lelke által az Ő testével egyesíti benne bizó hűveit; a mi azonban nem azt jelenti,

A klerikalizmus is azért állott az emberiség szabad fejlődésének útjában, mert a klérus világi hatalmának erősítéséért minden erőszakos eszközöket felhasználni kívánt, nem nézve, hogy a társadalom közszüksége mit hoz magával; hanem rendezett szent inquisitiót a szabad gondolkodás elnyomására, azt vélvén, hogy ha kirtják az emberiségből mindazokat, a kik más-ként gondolkoznak, mint a hogy az ő érdekek hozza magával, akkor az egyházi uralom mellett a világi hatalom is az ő kezökben leend.

Ezért évszázadokon keresztül folyt a mágjára hurcolás, tömeges gyilkolás, szent Bertalan éji mézárálás, a szegény hugenották és más szabadság kívánó szekták üldözése. Százazreknek kora sirját ásta meg a klérus hatalmi vágya, de még sem volt képes a szabadság felé hajló embernek ütolsó fejét is levágni, mert az emberi természetben rejlő kiolthatatlan tulajdonság, a szabadság szeretete, mely utóvégre is szabadelvű irányzatával utat tör ahhoz, mely jólétének egyedüli alapját képezi, hogy csak az történhessék érte, a mi igazi érdeke: minden üldözés, minden mézárálás dacára is fentmaradt az emberiség természetében, a szabadelvűség csirája, mely századokon keresztül napjainkig folytatja a szabadságért való küzdelmet s folytatni fogja mindaddig, míg elérni nem sikerülend érvényre emelni azt, hogy az emberiség általános jóléte s szabadsága érdekében csak a jó történhessék, s ne

történjek az, mit a zsarnokság uralomvágya a közszabadság elnyomásáért céloz.

Ez az emberiség fejlődés történelmének szomorú képe. Az angyalok harca ez a daemonokkal. Egy állandó küzdelme a jónak és igaznak az útját álló gonoszság ellen.

* * *

Arra a kérdésre, mi az a szabadelvűség, igen röviden felelek. Oly gondolkodás és oly cselekvés, mely mindenkor az emberiség általános jólétének alapjából indul ki.

Az az irányzat tehát, mely a hitéletben világi hatalmának megszilárdításáért avagy kivívásáért küzd, és e közben megfélekedzik saját vallásának tanításairól: „Szeressed a felebarátodat; ne ölj; ne kívánd felebarátodnak . . . semmi nemű vagyont” s mégis az emberiség ellen az inquisitio gyötrelmeit állítja fel s a hívőket bünbocsátó levelekkel zsarolja ki: az nem lehet szabadelvű, mert ebben az emberiség általános jólétére szolgáló cselekvést felismerni nem lehet. Nem lehet tehát hasznos a társadalom érdekeire sem, a mennyiben amaz önös cél vezérli: mindent kiméletlenül érinteni a hatalom biztosításáért. *Ebből világos, hogy a klerikalizmus önnönmagáért és nem az emberiségért létezik.* Ilyen alap-principiummal tehát nem lehet az emberiség fejlődéstörténetét előbbre vinni, mutatja ezt a történelem is, melynek tanúsága az, hogy működésére mindenkor visszaesés kö-

hogy substantiáját, lényegét közli velök, hanem ez csak azt jelenti, hogy a hívők az Ur testének egyszer bemutatott tökéletes, végérvényű áldozatából és ártatlan vérenek kiontatásából örök életet és idvességet nyernek. Sem kevesebb, sem több hatályt nem tulajdonít Kálvin az úrvacsorának. Egyébiránt hogy a helvétiai reformátorok és Kálvin, erről a kérdéstről mily egyértelműleg vélekedtek, azt világosan igazolja az 1549-ben Zürichben keletkezett *Consensus Tigurinus*, a melyben megolvasható az úrvacsoráról szóló ev.ref. tan szabatos és rendszeresen körvonalozott szövege; míg már a dogmatikai határozottság mellett *néptes, világos, közérthető nyelven* és az egyetemes evangéliumi reformált egyház hitvallásaival egyező módon legsikerültebben megírva találjuk ezt a tantételt a mi heidelbergi káténkban eképen:

„Mi emlékeztet és tesz bizonyossá téged az úrvacsorában a felől, hogy Krisztus keresztfán történt egyetlenegy áldozatában és minden Ő javaiban neked is részed van?” Felelet: Az, hogy Krisztus nekem és minden hívőnek megparancsolta, hogy egyem ama megtörtetett kenyérből és igyam ama pohárból az Ő emlékeztetére. E mellett azt ígerte, először: hogy az Ő teste a keresztfán én érettem oly bizonyonnyal megáldoztatott és megtörtetett, vére pedig kiontatott, a miképen szemimmal látom, hogy az Urnak szolgálja a kenyeret részemre megtöri és a poharat nekem nyújtja. Továbbá, hogy Ő az én lelkemet a maga megtörtetett testével és kiontatott vérevel oly bizonyosan táplálja az örök életre,

a miképen én az Ur szolgáljának kezéből az Urnak kenyerét és poharát, mint a Krisztus testének és vérenek velem közölt bizonyos jegyeit elfogadom és testi szájjal magamhoz veszem.” E szerint tehát az úrvacsorában külsőképen való részesülésünk jelképezi a Krisztus megtörtetett testével és kiontott vérevel való lelki tápláltságunkat; külsőképen szánkkal élvezzük az úrvacsorai szent jegyeket, lelkiképen pedig igaz hittel egyesülünk Krisztussal. A látható szent jegyek az örök lelki igazságnak és üdvjavaknak pecsétjei, zálogai. Hogy pedig „mit jelent: Krisztus megfeszített testét enni és kiontott véret inni?” arra káténk így felel meg: „Ez nem csupán azt jelenti, hogy Krisztus szenvedését és halálát hívő lélekkel elfogadjuk és ez által bünbocsánatot és örök életet nyerünk, hanem ezenkívül azt is jelenti, hogy a Krisztusban és bennünk is lakozó Szentlélek által az Ő drágalatos testével mind inkább inkább oly módon egyesülünk, hogy mi. — ámbár Ő a mennyekben van, mi pedig e földön vagyunk — mindazáltal testéből való test és csontjaiból való csont legyünk s miként testünk tagjai egy lélektől, úgy mi is mindenkoron egy ugyanazon Szentlélektől nyerünk örök életet s bennünket egy ugyanazon Szentlélek igazgasson.” Végül a szentírás dönthetetlen bizonyosságai alapján, keresztyéni szelid hangon, de nyílt határozottsággal szól káténk arról a kérdéstről is, hogy vajjon „az úrvacsorában a kenyér és bor Krisztus valóságos testévé és vérevé lesz-e?” Felelet: „Nem; sőt miként a keresztségben levő víz nem változik át Krisztus vérevé,

vetkezett. Veszélyes tehát magára az államéletre is, a mennyiben az absolut hatalmi törekvésekben igyekszik magának szövetséges társat találni fel, s e kettő együtt mindenkor karöltve jár: tehát romboló hatását is egyesült erővel végzi. Veszélyes a protestantizmusra. A szabadelvű irányzat reformatiónk keletkezése óta mintegy világító fátyla lobog a protestáns hitfelekezetek életében. Magának a keresztyén vallásnak reformálása a reactiót és sötétséget árasztó hitéleti tévelygések ellenében a szabad gondolkodás fegyverével indult és küzdött ki, azóta is vallási egyenlőségünkért és biztonságáért egyedül a szabadelvűség fegyverével kezünkben küzdöttünk évszázadokon keresztül napjainkig.

(Vége köv.)

A protestantizmus jövője.

Ezen lap hasábjain egy kálvinista magyar pap mély belátással ítélte meg a keresztyédő egyetemi ifjuság mozgalmát és igaz meggyőződéssel mondja, hogy: „az ifjuság tulságos súlyt helyez a vallás formájára, mely az istenitisztelet különféle ceremóniájában nyilatkozik. Pedig a formalizmustól semmiféle dolognál nem kell úgy őrizkedni, mint a vallásnál, Krisztus is ezt utálta és üldözte a farizeusoknál.“

Nézetem szerint az ifjuság mozgalma magábanvéve nem birna semmiféle jelentőséggel.

sem a bünöket el nem mossa, hanem ama dolgoknak pusztán isteni jegye és záloga: épen úgy a szent kenyér az úrvaesorában nem maga a Krisztus teste, noha azt a sákramentumok használati módja szerint Krisztus testének nevezzük.“ És hogy semmi homály, semmi kétség, vagy az evangéliommal ellenkező bármi titokzatosság ne maradjon fen e tanra nézve, a felmerülhető ellenvetést maga a káté teszi fel e kérdésben: „Miért nevezi hát Krisztus a kenyeret az Ő testének és a poharat az Ő vérenek, vagyis az Ő vére által való újszövetségnek? és Pál apostol ugyanazt miért nevezi a Jézus Krisztus teste és vére velünk való közlésének?“ Felelet: „Nagy oka van annak, hogy Krisztus így szól. Ő ugyanis nemesak arra tanít ez által bennünket, hogy valamint a kenyér és a bor táplálják földi életünket, épen úgy az Ő megfeszített teste és kiontott vére lelkünknek valóságos étele és itala az örök életre: hanem sokkal inkább arra tanít, hogy ezen látható jeggyel és záloggal, bizonyosokká tesz a felől, hogy mi a Szentlélek munkája által oly bizonynyal részesei leszünk az Ő valóságos testének és vérenek, mint a mily bizonyosan e szent jegyeket az Ő emlékezetére testi szánkba vesszük; továbbá, hogy az Ő szenvedése és engedelmsége oly bizonynyal a miénk, mintha csak mi magunk szenvedtünk volna a bünért s tettünk volna eleget.“ (79. k.)

(Vége köv.)

De egészen más szempontból bírálendő az el, ha tekintetbe vesszük, hogy egy nagy mozgalom keretében jelent az meg. Egy olyan nagy, nemcsak Magyarországra, hanem az egész Európára kiterjedő mozgalom keretében, mely a keresztyénségnek szomorú korszakát juttatja eszünkbe. Addig mig a keresztyénségnek létéért kellett küzdenie, addig még a lelkiismereti szabadságot hangoztatta. De mihelyt megszilárdult a keresztyénség, mihelyt az üldözött egyházból uralkodó egyház lett: Szent Ágoston kiadta a jelszót: *Compelle intrare, kényszerítsétek belépni.* Először még Szent Ágoston sem pártolta irataiban a hit kérdésében az erőszakot. De mint maga mondja: „véleményem megváltozott, nem ugyan az ellenérvek, hanem világos példák által. Mert az én községem, mely Donatus felekezetéhez tartozott egészen, a császári törvények szigora által a katolikus egyházba visszatérített.“¹ Ezt például hozza fel Szent Ágoston azon állításának igazolására, hogy maguknak az eretnekeknek az érdekében cselekszenek azok, a kik kényszerítik őket hitök megváltoztatására.

Nem szabad rosszért rosszal fizetni, mondja tovább Szent Ágoston. Ha látjuk, hogy ellenségünk a mélységnek szalad lázas állapotában, inkább megkötözve kell megmenteni. De meg maga a Szent irás is feljogosít erőszak alkalmazására: „azt hiszed, hogy senkit sem szabad az igazságra kényszeríteni, hiszen olvashatod a Szent-írásban, hogy az apa azt mondta szolgáinak: bárkit találtok, kényszerítsétek, hogy jöjjen be.“² Hiszen Krisztus is kényszerítette Pál apostolt az igazság imáadására (Paulum, ad cognoscendam et tenendam veritatem magna violentia Christi cogentis esse impulsus.“)³

Hivatkozik Jézus szavaira is: „senki se jön hozzám, ha csak Atyám nem kényszeríti felém.“ (János ev. 6. r.) *Nemo venit ad me, nisi quem pater attaxerit.* Sőt, hogy a példák sora teljes legyen, hivatkozik szentségtörő szavakkal arra is, hogy Isten sem kimélte saját fiát, hanem átadta hóhérainak: *deus proprio filio non pepercit.*

Tehát Szent Ágoston mondta ki a Krisztusi tanok meghamisításával a századokon keresztül uralkodó ama jelszót: *compelle intrare*, mely borzasztó vérontásokat vitt végbe a szeretet nevében. *A villám, mely Szent Pált sujtotta, az eretnekek üldözését kötelelességgé tette a középkori papság előtt.*

A XVI—XVII. század folyamán, a mikor javában folyt a catholicismus és a protestantismus

¹ Aurelii Augustini: Opera. Paris 1571. Tom. III. Ep. XLVIII.

² U. o.

³ U. o.

közti küzdelem, egészen másképpen vélekedtek ezen jelszót illetőleg egyes felvilágosodott nagy elmék. Bodin azt mondja: „köztudomásu dolog, hogy Lycurgusnak legrégebb törvénye, hogy az egyszer elfogadott törvényekről nem szabad vitatkozni. Belátta ugyanis a bölcs férfiú, hogy ha vitatkoznak a törvényekről, már akkor kétségbe vonják. Ha a philosophusok és matematikusok nem tűrik, hogy tanaiknak alapelvei vita tárgyát képezzék: milyen esztelenség akkor a vallás igazságairól nem csak magánosan, hanem nyilvánosan is vitatkozni?„¹ Bodin tehát megtiltja a vallásos vitatkozást, de tiltakozott az erőszakos térítés ellen is, mert ez megatheistákká teszi az embereket. De jó tanácsot ad a fejedelemnek, mikor azt mondja, hogy: „az igazi vallásos fejedelemnek szükséges nemcsak üres formasággal és színleléssel, hanem meglehetősen bensőséggel imádni az örökkévalót, hogy így alattvalóinak lelkületét az ő utánzására buzdítsa.“² Idézi Bodin Theodorik azon szép mondását is: religionem imperare non possumus, quia nemo cogitur, ut credat invitus.

Az elavult középkori eszmék napjainkban ismét felelevenedni látszanak. A katolikus egyház ismét felújította a compelle intrare jelszót. Már nem írhatja ki az eretnekeket máglyákkal, de minden eszközt éppúgy felhasznál ma is, mint régen, hogy a katholicismus régi fényét visszaállítsa.

És mi az eredmény? Még eddig csak az, hogy Franciaországban éppen most mértek halálos csapást a szerzetes rendekre. A bigottságáról híres Spanyolországban minduntalan felhangzanak az utcákon is a jezsuitákat gúnyoló és átkozó jelszavak. Spanyolországot a vallási fanatizmus századokon keresztül oda juttatta, hogy néhány évvel ezelőtt a mérhetetlen terjedelmű óriási gyarmatbirodalomból, melyet egykor Kolumbus szerzett Spanyolországnak, csak egy emlék maradt meg a spanyoloknak csakis: a Kolumbus koporsója. Igen Spanyolország a katholicismus áldozata! Mert ott a katholicismus uralma, az eretnekek kiirtása tűzetett ki célul, nem törődött azzal senki, ha ez az alattvalók boldogsága árán vásároltatik is meg.

Mert ne feledjük, hogy Spanyolországban még a XVII. század végén is fényes állami ünnepély volt az eretnekek égetése, az autodafék.

Még a „hithűségben“ mindig előljáró Ausztriáról is azt mondja az osztrák cs. és k. evangélikus főegyházi tanácsnak 1901. évi ápr. 19-én kelt hivatalos statisztikai kimutatása, hogy a 2 pro-

testáns egyház 4245 hívővel szaporodott és pedig a római egyházzal szemben 3994 hívővel. Ugy, hogy a Los von Rom mozgalma folytán a római egyházból való összes kitérések száma már eddig is meghaladja a 20,000-et.

Ezek az adatok adják meg nekem a kulcsot a compelle intrare jelszó felébredésének megbirálásánál. A statistika már most is a katholicismus veszteségével számol be majdnem az egész Európában. Magyarország még most kivétel. Még nálunk a protestantizmus veszít és valószínű, hogy néhány éven át még veszíteni is fog. *De erős hitem és meggyőződéseim, hogy a magyar protestáns egyházak vesztesége csak egy kivételes állapot, egy helyi természetű jelenség. A magyar protestantizmus vesztesége az egész emberiséget átható világ szellemmel szemben csak bizonyos helyi körülményeknek a következménye. Hiszem, hogy ezen helyi körülmények nemsoká változni fognak, azoknak változni is kell. Akkor pedig a magyar protestantizmus gyarapodni fog az egyetemes protestantizmussal együtt!*

Anyival inkább hiszem ezt, mert örömmel látom, hogy a magyar protestantizmus is felébredt, és vannak hű és kitartó pásztorai is, kik már tenni is tudnak.

Adja Isten, hogy siker koronázza munkájukat!

Hajdu-Nánás,

Barcsa János,
ref. gymn. tanár.

A római katholicismus vonzereje a tudatlan népre.

(Vége.)

Utódja előbb elég türelmesnek mutatkozott. Tíz évi itteni papsága utolsó idejében foglalt ellenünk állást mindenütt a hol alkalma volt, akkor mikor a csakugyan megnyert szatmári kanonoki állás kecségtette. Most csak annyit mondunk egy értelemmel: jó, hogy elment innen.

Ki lesz utódja az üresen váró plébánián? A sok próbát kiállott, erős jellemű Sárközi kartárs bátyánktól is mástól is úgy hallom hogy az oltani, már sok lelket megteveszteni próbált plébánost nevezik ki ide. Talpon álljak mondá nevezett derék kollegánk. Tehát ébren kell lennünk, aludni nem lehet. Ennyit már megértettem. Ezt gondoltam eddig is.

Ezek után próbálom már sorolgatni azokat az okokat melyek miatt nehéz a mi helyzetünk a tudatlan jámbor nép előtt. Ha nagyon naiv dolgokat is hozok fel, ne méltóztassanak felróvni s rajta mosolyogni, kérem a jellemben ingatag, értelemben gyarló, hitben gyenge nép alacsony gondolkodásának, naiv eszejárásának betudni. A példa világosít.

Nem rég egy vegyes házaspárnál a nőre 10 kr. évi egyházi adót tettünk. S mi lett a következés? Addig a férj maga is eljött nejevel templomunkba. Aztán

¹ Bodin: De republica. Amsterdam, 1645. IV. k. 7. f.

² U. o.

nejét se engedte. Sőt csakhamar a durva férj saját pápista vallására is térítette. Ezt a férj nyíltan megmondotta, hogy a 10 kr. egyházi adót sérelemnek tartja. Nem hinném, ha 4 éve itt nem történt volna.

Csábító tehát a szűkkeblű népre az ottani egyházi adó hiánya. Hallottam okoskodásukat: nem helyesebb oly egyházban lenni, hol ilyen terheket sem magunk, sem utódaink nem viselnek? E jámbor, szűkkeblű okoskodást 100 predikációval sem lehet sok ostoba fejből kiverni.

Csábító az a sok ceremonia az a sok külső csillogás, mivel istenitiszteleletüket végzik. Ez év elején egy köztiszteletben álló volt bányafőnök ág. hitv. nejét tettük a nagybányai ág. hitv. lelkész társammal. Az itteni szokás ellenére templomban volt a szertartás. Igen sok pápista volt a templomban. Fülelem hallatára mondták: ugyan hogy lehet ilyen képek nélküli templomban imádkozni? (Világért sem azt akarom, hogy rakjuk tele képekkel mi is templomunkat.) 2 éve 2 jezsuitát küldött ide a szatmári püspök. Többször predikáltak a jezsuiták minden furlangot összeszedve. Rajtam kívül tán nem volt itt senki ki ne szaladt volna templomjukba. A fény, a pompa, az ujdonság vonzereje működött, hogy hallgathassák a páttereket.

Finomabb izlésű embertől is hallottam, kivált még az asszonyoktól, hogy a róm. katolikusok művészi festményekkel díszített temploma mintegy önkéntelen ragadja a lelket magasba. Nagyon sokat tesznek az érzelmi kívánságok kielégítésére. Karénekesek dala, síp, dob, trombita fülesiklandoztató szólama elég nekik egy templomi istenitisztelelet pompásan sikerülésére. Predikáció az nem pápistáknak való. Nem is sokat törődnek vele. Itt nálunk látom, hogy a latin mise után mint tudul ki a nép, ügyet se vetve a szónoklatra.

Csábító a sok ünnep is a pápista egyházban. Itt sok kincstári munkás van. Ezek havonként kapnak fizetést. A pápista ünnepeken munkaszünet van. Ilyenkor nálunk is több ember van a templomban, mint némely vasárnapon. Nehéz, életveszélyes munkával élünk — mondja a református ember — milyen jó, hogy van a katolikusoknak ünnepe, legalább mi is pihenhetünk. A hány ház, annyi szokás. Itt szombat-délután, vagy más ünnepelőtti délután telve van a piac kiöltözött néppel. Különböztetve szorgalmas embertől hallottam: szombat-délután soha se dolgozom, úgy se leszek azzal gazdagabb; öreg református hívem kért egykor, hogy ünnepejüket meg a pápista ünnepeket is, készek nagyobb fizetést is adni, akkor szívesebben fizetik az egyházi u. n. papadót is. Még a nép azon része is, kinek olykor sürgős teendői szenvednek hátramaradást, s így anyagi károsodást, szereti az ünnepeket, ha rest.* Hát azok kik közszolgálatban vannak, állami, megyei, városi, gyári stb. alkalmazásban élnek, mennyire örülnek a gyakori ünnepeknek, azt tapasztaljuk a kincstári bányászoknál, aztán a cselédeknel is.

Csábító az uralkodó családnak e vallásban létele is. Sok pápistát hallottam már dicsekedni azzal, hogy a királyunk is az ő vallását követi. Még is csak legjobbnak kell annak lenni, különben nem követné Ő Felsége is azt.

Csábító sok előtt az ő többségben lételük. Tagad-

* Milyen érdekes ehhez viszonyítva annak a néhai püspök-ladányi kath. plébánosnak; — az öreg *Csathónak* — a felfogása, ki még dohányost sem fogadott fel, ha katolikus volt! „Sok mi nálunk, — mondá — a szent heverd el nap! A kálomista dohányos nem ismer annyit s jobb dohányt produkál, mint az én jámbor hibeim.”

Szerk.

hatatlan, hogy itt Magyarországon is e vallás számlál legtöbb hivet.

Csábító a vagyon, a gazdagság, mivel egyházuk rendelkezik. Megszédít sokat azért a fény, pompa, mit anyagi erejük folytán püspökeik kifejtének. E közelebb említett három körülmény elég arra, hogy ez egyházat még ma is uralkodó vallásnak tartsa, hirdesse, s mint ilyennek tagjává lenne nyereségnek mondja.

Csábító a nagy kevélyen még ma is magát „egyedül idvezítő”-nek nevezés. E valláson kívül — mint mondják — üdvösség nincs. A más vallás tagjai a kárhozat fia. Óh de sok jámbor lelket tévesztett már ez is meg.

Nekik kedvez a mi sokszor indokolatlan liberalis szellemünk, felfogásunk is.

Mi nekünk elég a magunké. Mi elégnék tartjuk, ha saját hibeinket az akolban tarthatjuk. A szelid bárány örvend, ha békét en élhet, míg a farkas folyton préda után les.

Vegyes házasság készül. Előjön a gyermekek válásos ügye, a kik nincsenek s tán nem is lesznek. Előre alkuszunk reá. Reversalist követel a pápista pap. E nélkül hivet kitagadja minden egyházi aldásból. Tapasztalásom szerint e kérdés eldöntésénél ugyan gyakran határoz az, melyik fél tartja a házasságot magára nézve nagyobb szerencsének. A meiyik leány férjhez vágyik az előtt elnémul minden más, beleegyezik mindenbe, csak a házasság el ne maradjon. Ritkább eset már a férjnel az ő jogairól való lemondása. Pár hónapja itt is történt egy *ritka* eset, hogy pápista férj születendő figyermekét ref. menyasszonya részére ajánlotta.

De mi a leggyakoribb eset. Tegyük, hogy mind két fél papja igyekszik egyháza javán. S mindenik mindkét nemű gyermekek részére kívánja, Hogy igazodjanak most már el a felek? aztán mi nem kecsegtethjük — jobban nem árnithatjuk — egyedül idvezítő vallással — mert különben hazugok vagyunk, s szent vallásunk szellemével jövünk ellenkezésbe. Aztán nem fenyegethetjük az egyházi áldás megtagadásával, urasztalától el nem tilthatjuk hívünket és így tovább. Azt mondja azért az idegen fél: egyezz bele, hogy minden gyermek az én vallásomat kövesse, te megmaradhatsz békében vallásodban, míg én különben nem stb. S a református jegyes a mint gondolkozik úgy tesz: egy Istent imádunk mindnyájan, aztán nem is jó, ha a gyermekek más valláson vannak, egymás vallását még esufolják: legyen hát mindenik pápista. Ilyenformán esik a mi veszteségünk a legtöbb helyen. Nekünk — hibeinket is érttem — nem természetünk az erőszakos térítés, másként is vagyunk kezdettől nevelve.

Melyik református lelkész vetemednék arra, mit közelebb olvastunk Erdély pápás püspökéről gr. Mailáth-ról, hogy a haldokló orvost családja megvesztegetésével próbálta eltéríteni Kolozsváron. Kudarcot vallott ott is, éppen úgy mint egy tanárnál, hova hason célból tolakodott.

Minden eszközt felhasználnak ez ujkori farizeusok. Nem régen történt itt, hogy egy 18 éves ifjut konfirmáltam. Erdély valamely oláh falujából került ide. Értelmesnek láttam a fiut. A katolikus egyház 7 szent-ségét, aztán azok értelmét úgy elmondta akár egy theologus. Csakhamar harangozó lett a pápistáknál. A mit sejtettem bekövetkezett. Jelentkezett eltérés végett. „Meggyőződése” az a vallás. Meg vagyok győződve mondom neki, harangozásért ez a jutalom.

Ismerem hibeimet a legkisebb iskolástól a legvé-

nebbig. De ez nem elég biztosíték, hogy nyájamból ne rabolhassanak az éhes farkasok. Azok a veszni tért lelkék már előzetesen oly környezetbe jutnak, hol ők gyengék a kísértő csábításának ellenállani.

Egyházamban a szegény gyermekek a legmesszebb határig tandíjat nem fizetnek könyvvel és zsolttárral is ellátjuk. Mit adjunk már többet? s talán az ily egyházi emlőn táplált gyermek mind háládatos gyermeke lesz az édesanyának? Fájdalom nem! Akadt egy ilyen segélyezett is az ördögök közzé jutva, ki sikertelenül keresve vallása szeirinti jegyest, egy pópista leány vállalkozott feleségül, de csak úgy ha hitét is neki adja. S a jámbor ifju ezt nem tartotta meg nem adható adózatnak.

Az ilyen eltévedt lelkeket külön, egyedül is magamhoz szoktam hivatni, vagy elmegyek házához. Hátha sikerül rossz útra téréséről meggyőzni. Csakhogy mikor nekünk lelkésznek alkalmunk van szándékát megtudni: akkor már késő. Körmei közt tartja a fenevad. Bocsánat e kifejezésért, de szelídebbet nem érdemel az, ki még a XX. században is ilyeneket művel. A kinek nagy kedve van a hittérítésre, tessék menni a sötét pogány világba. Van ott tere e'ég. De az evangélium világosságára eljutottat a sötétségre visszavinni, ez lelketlenség.

Nagyon sokat lehetne ezekről szólni. De a türelemmel visszaélni tulságosan nem akarva, befejezem közleményemet. Bocsánatot kell kérnem, hogy a feltett kérdéstől sokban eltértem. Talán a sok polyva közt akad egy két buzaszem is. Sok keserűséget okoz nekem is az, hogy mily alacsony motívumok játszanak olykor közbe a Krisztusi hamisítatlan tudomány könnyelmű megvetésére, igaz tant valló anyaszentegyházunk hűtlen elhagyására.

De nincs mit félnünk. Ezek elenyésző cseppek a tengerben. A protestáns egyház nem ily ingó nádszálakból állott s áll fenn. A mi tisztünk az éber gond, a pásztori vigyázat, ha ez nem hiányzik a többit nyugodt lélekkel bizzuk Istenre.

F.-Bánya, 1901. Május.

Nagy Lajos,
ev. ref. lelkész.

Hangterjedelem és közjáték.

Nagyon jellemző e lapok t. szerkesztőjének az „50 Templomi Ének” ismertetése kapcsán lefolyt vita alkalmából csillag alatt tett megjegyzése: „ime új Énekes könyvünk szerkesztésének a küszöbén még azzal sem vagyunk tisztában, hogy vajjon az interludiumok jogosultak-e, vagy sem?” De nem vagyunk tisztában azzal sem, hogy mily hangterjedelemben énekeljen a gyülekezet; s énekeskönyvünk javításának küszöbén teljesen tisztázatlan az a kérdés: megmaradjunk-e az eddig használt szabad chorálmérték mellett, vagy pedig egyházi énekeinket kötött rythmusba szedjük? Valamint tájékozatlan a közvélemény arra nézve is, hogy choráljaink megmaradjanak-e az u. n. egyházi hangnemekben, vagy pedig lehetőleg a ma használatban levő két hangnemhez alkalmaztassanak? S a legnagyobb mértékben zavarosak az állapotok a tekintetben, hogy az isteniszteleteken használni szokott e'ő- és utójátékoknak a tartalom és terjedelem szempontjából minő viszonyban kell lenniök az énekekkel stb.

Énekgyűnkkel szorosan összefüggő eme s más kérdések tisztázásához a magam részéről is teljes jó akarattal hozzá kívánok járulni; az énekgyűi bizottság

munkálatainak közreadásával erre meg is lesz majd az alkalom. Most azonban csak a cimben kitűzött két kérdésről szólok. De előbb kénytelen vagyok Szügyivel szemben két helyreigazítással élnem. Nem a vitát akarom én felújítani, azonban személymben vagyok megáramadva, 1. ráfogással, 2. a legnagyobb mérvű lelkiösmeretlenséggel vádoltatom.

E lapok jelen évfolyamának 152. oldalán azt mondja Szügyi, hogy én az „Uram a töredelmes” kezdetű ének általa kifogásolt accordját *tőle* nem tanulhattam. Persze hogy nem Szügyitől, hanem Bachtól. „Föllebezés c. válszom (102. oldal) 4. pontjában „Szügyi . . .” kezdetű mondat ugyanis csak véletlenül szúratott közbe, mert ez a mondat az illető kikezdésnek utolsó mondata. Bachnak (s nem Szügyinek) az 53. számú choráljára hivatkoztam én; abban fordul elő a kifogásolt accord a-mollban így:

nálam pedig egy másoddal mélyebbre írva, tehát g-mollban így:

Ráfogással élni nem szoktam.

A dallamok eredeti voltát érintve, Szügyi a 49. oldalán azt mondja, hogy nyolc ének dallamát ferdítve közlöm. Erre azt feleltem (103. l.) hogy a dallamváltozatok közül a nekem legjobban tetszőt én is épp oly joggal választhatom, mint Szügyi. Válaszában (152. l.) mar Szügyi ezzel a gorombasággal jó nekem: az ily eljárás „kegyeletsértő” „a legnagyobb mértékben lelkiösmeretlen és könnyelmű” „zenetanári álláshoz egyáltalán nem méltó.” Arra az állításomra, hogy Szügyi is eltér az eredeti dallamoktól, ő ezt mondja: „egyszerűen nem igaz.”

Csakhogy Szügyi, Chorálkönyvének előszavában egészen mást beszél: „Dallam tekintetében a régi énekeskönyvek ódon hangjegyzései szolgáltak ugyan vezérül, de a nép által következetesen használt azon dallamalakok is kellő figyelemre lettek méltatva, melyek az ujabbkori két (dur és moll) hangnem hanglejtéseivel megegyezvén szabályszerűeknek mondhatók. Ily helyeken a régi dallam a hangzat fölé helyezett zenei jegyek (♯ ♭ és ♮) által van föltüntetve; összhangosításuk pedig a Toldalék második részében található fel.”

Tényleg így is van. Szügyi sok dallamot az eredetitől eltérő változatban közöl; az eredetit csak a toldalékban, vagy több helyen közvetlen az ének után, töredékben nyújtja.

Hogy miért tagadja most, a mit megcselekedett s a mit előszavában maga is hirdetett? Nem tudom. Ámde Szügyi azokon kívül még az 5, 23, 46, 50, 60, 61, 91. zsolttárok és még más énekek dallamaiban is eltér részt az eredeti franciától, részt a régi magyar zsolttár kiadásoktól* részt mindegyiktől a nélkül hogy az eredetitől való eltérést csak jelezne is. Különben az általa közölt variánsokban semmi elv, semmi következetesség nem mutatkozik. A „kegyelet” sértésben tehát Szügyi épp oly bűnös, mint én s mint többé-kevésbé

* Ezekkel a művekkel hasonlítottam össze: 1. Les Psalms de David (Paris, Theodore Lefèvre). 2. Maróthy Gy. „A Zsolttárokban Négyes Nótáik” (Debrecen, 1756.) és 3. egy ugyancsak Debrecenben 1778-ban kiadott zsolttárral.

valamennyi zsolnárikiadásunk. Ezeknél fogva a „nem igaz” kifejezést, valamint Szügyinek többi goromba kitételét elutasítom magamtól.

Áttérek most már a hangterjedelemre, mely egyike a legfontosabb kérdéseknek. Gyülekezeti éneklésünknek — hogy úgy mondjam — tisztessége a legnagyobb részben ezen fordul meg. Már a 90-es évek elején megírtam a „Sárospataki Lapok”-ban, hogy énekeskönyvünk megújításánál jóval sürgősebb magának az éneklésnek javítása iskoláinkban, templomainkban egyaránt. A mi gyönyörű énekeinken (értem a dallamokat) ugyanis kevés a javítani való, ha pedig éneklésünk nem javul, hiába az énekeskönyv újítása: a krakogó holló szájába hiába adjuk a fülemile dalát. Hogy oly sok a panasz a kálvinista éneklés ki nem elégítő volta miatt, csak az az oka, hogy a gyülekezet hangterjedelmét nem vettük kellőképpen figyelembe. Többeket tévedésbe ejtett az a körülmény is, hogy a régiéket az éneket *c* kules alatt írták, főként arra ügyelve, hogy a hangjegyek írásához segédvonalakra ne legyen szükség; inkább a kulesot helyezték majd feljebb, majd alább, csak hogy a fővonalak keretét át ne lépjék. Hogy ezt az elvet azok is megtartották, kik a zsolnárok újabb kiadásaihoz énekeinket *g* kulesra írták át, még csak kisebb baj, mert orgona nélkül az éneket lehet magasabb vagy mélyebb hangon kezdeni; de hogy az orgona-átíratok készítői a papíron levő viszonylagos hangterjedelmet magas fekvésben rögzítették meg, a gyakorlatba is átvitték: ez éneklésünknek határozott hátrányára történt s rávezet gyülekezeti éneklésünk ellen való folytonos s szinte általános panasz okaira.

Hogy pedig templomi éneklésünk javuljon, ehhez

az első lépés: *keressük a gyülekezet hangterjedelmét, így ráakadunk aztán az ének igazi hangterjedelmére is.* Sajnos dolog azonban, hogy akad nem egy orgonistánk s kántorunk, ki csakis a saját hangterjedelmét nézi; megfélekedzik arról, hogy neki a templomban a gyülekezetet s isteniszteletet kellene szolgálnia, inkább szolgálja saját hiúságát; jól esik neki, ha egy-két hozzá nem értő atyafi a hangját dicséri; ezért az éneknek csupán kezdő s végző szótagjait énekl. hogy e helyeken az amugy is visító gyülekezetet túl-harsoghassa. De azért nem aggódom én azon, mint Szügyi, hogy a nép vagy az orgonát teszi ki a templomból, vagy a kántort a határból; ellenben régóta bánt, hogy sok helyen a jó izlést hajánál fogva hurcolták ki az Isten házából.

A mint a kántornak tehát a közös éneklést nem a saját hangterjedelméhez kellene mérnie, épp úgy nem vehető figyelembe az sem, mit mostanában velem szemben minden indokolás nélkül annyit hangoztattak, hogy ez, vagy amaz ének csak magasabb registerben hangzik jól. Hisz az énekek jó hangzása nem abszolút, hanem a legnagyobb mértékben relatív; magas hangu tenornak vagy sopránnak magasabb, — mély hangu basszusnak, vagy altnak csak mély fekvésben hangzik jól akármelyik ének is; ez azt hiszem eléggé világos. Különböztetés is, nem a gyülekezet van az énekért, tehát nem a gyülekezet hangját kell az énekhez magasra vagy mélyre „stimmelni,” mert ez nem lehetséges, hanem megfordítva, az ének van a gyülekezetért, az éneket kell tehát a gyülekezet hangterjedelmébe illeszteni. Nagy mesterek az emberi hangterjedelmet a következőkben állapították meg:

Tenor. Hangtörés.

Bassus. Hangtörés.

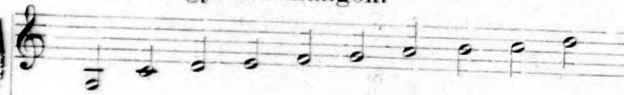
Soprán. Hangtörés.

Alt. Hangtörés.

A gyülekezet hangterjedelme tehát ez:

Női és gyermekhangok.

Férfi hangok.

Vagyis az emberi, *C*-től *c*-ig eső hangterjedelemnek éppen közep része, melyet most már *g* kules alatt *h-d*-ig szoktunk írni.

(Folyt. köv.)

Hodossy Béla.

KÖZÉLETÜNK.

A halmi-i egyház orgona avatási ünnepélye.

A halmi-i ev. ref. egyháznak május 27-én, Pünköst másod napján fényes ünnepe volt. Új orgonáját avatta fel számos helybeli és vidéki, minden rendű és rangú, hívott és hivatlan érdeklődő közönség jelenlétében és örömnnyilvánulásai között.

Hosszúra nyúlnék e különben rövidre tervezett tudósításom, ha e szép egyházi ünnepélynek csak kimagasló epizódjaiban is méltó himnuszt akarnék zengeni. Azért egyetemlegesen teszem le előre is az elismerés koszorúját úgy a rendezők, a főintéző lelkész, gondnokok, presbiterok, mint az ünnepély egész lefolyása, beosztása a közönség áldozatkészsége, különösen pedig azon egyén iránt, ki a halmi-i ünnepségnek úgy hazafias mint egyházi téren egy idő óta már többször s most is kezdeményező s alkotó lelke szokott lenni a lelkész mellett.

Az ünnepély fénypontját a d. u. 3 órakor kezdődő istenítiszteletképezte, melyen, a nem régen renovált díszes kis templom szűk volta miatt csak distingvált közönség vehetett részt, hallgatván áhitattal a máram. ugcsoi új esperes, Szikszay Zoltán ez alkalomra felkért ünnepi vezérszónok buzgó eszmedús imáját, és Bihari Lajos salánki lelkész megkapó vonásokban gazdag s ifjú hévvel előadott alkalmi beszédjét, melyben különösen hangsúlyozta az orgona lelkesítő az egyházi zene vallásosságra és igazi áhitatra serkentő hatását. E hatást a legválogatottabb kifejezésű himnuszokkal sem tudnám úgy dokumentálni, mint a Veress Lajos szatmári ref. ongonista által kitűnően kezelt s a művészet minden fázisán keresztül vezetett orgona lelkes fortisszimója és a vallásos ihletséget inspiráló piánisszimója, mely magasztosan szállott fel a magasba, ragadván magával ellenállhatatlanul a hallgatóság figyelmét és buzgóságát. Nem tudnám úgy jellemezni, mint egy jelenlevő lelkes kálvinista uri ember azon nyilatkozata, hogy ha az ünnepély komolysága megengedi, éljent kiáltott volna a szép beszéd és hasonló orgonajáték után. Kálvinista büszkeséggel töltött el velem együtt azt hiszem mindenkit azon tapasztalat, hogy levetkezve a túlzott konservativismus vasalaposságát, nálunk is kezdenek lassankint megbarátkozni az orgonával mint lélekemelő liturgiai kellékkel. Úgy, hogy bármit mernék rátenni, hogy azon kálvinista atyafiak, kiket az ünnepi szónok salánki hívei közül éppen azon célból hozott magával az ünnepélyre, hogy az általok még csak az álom országában képzelt orgonát megismertesse, megkedveltesse s odahaza majd propagandát készíttessen velök: sietve rakják össze társaikkal filléreiket s rövid idő múlva ott is orgona avatási ünnepben leszen részünk.

Maga az orgona 1700 koronába került, csinos aranyozott külsővel bír, kár hogy pneumatikája egy kissé szakadozott, de egyébként a kis templom akusztikájának teljesen megfelelő.

Istenítisztelet után a templomból kivonuló közönség többnemű jótékonyágiadózás gyakorlása közben az állami iskola udvarán előkészített népünnepély részleteit tekintette meg, hol többnemű elmésen kigondolt és vezényelt versenyek hozták vidám hangulatba a kedélyeket.

Mindezek megközelítőleg 300 kor. netto jövedelmet hoztak az egyház kiadásainak fedezésére. Voltak még szép élvezetes toasztok, melyek kiválóan az ünnepély sikerét előmozdító egyének, de különösen a

vállalkozó szellemű nők érdemeit méltatták, és azon benyomással bocsátottak haza bennünket, hogy vajha minden kálvinista egyházban az élettevékenység ily eleven lüktetése nyilvánulnának a szegénységgel palástolt lethargikus egyhanguság helyett.

F.-Ardó, 1901. Jun. 3.

Sárkány Lajos
ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

„Auszüge aus der von den Päpsten Pius IX. und Leo XIII. ex cathedra als Norm für die römisch katholische Kirche sanktionirten Moraltheologie des Heiligen dr. Alphonsus Maria de Liguori und die furchtbare Gefahr dieser Moraltheologie für die Sittlichkeit der Völker. Einundachtzigste Auflage von Robert Grassmann. Settin. 1901.“
(Vége.)

Irják, hogy mikor a pápa ezt a broschürt elolvasta, mérgében sirva fakadt s így kiáltott fel: „végünk van! A katholicismus eddig legerősebb várai kezdenek bomlodozni!“ Készül is a napokban megjelenendő új encyklika!

Ilyen rettenetes dolgokat fedezvén fel Grassmann a „szent“ Liguori Moráltheológiájában (melyet ismétlünk IX-ik Pius és XIII-ik Leó dicsőítő szavakkal ajánlanak!) azokat összeállította, németre lefordította s a királyi ügyésznek nyomban átallyujtotta.

A királyi ügyész vádjára aztán a törvényszék a broschürt mindenekelőtt Nippold-nak a jénai egyetem professorának adta ki azzal a felkéréssel, hogy vizsgálja meg, hogy vajjon a szerző által citált helyek hűen vannak-e idézve és fordítva; hogy továbbá Liguori ezen művét a pápák tényleg „ex cathedra“ sanktionálták-e? Nippold egy év alatt a felelettel elkészült s Grassmann-nak mindenben igazat adott. A törvényszék a végtárgyalást 1894. július 5-kén tartotta meg, amikor „szent“ Liguori morális theológiája 8 kötetben ott feküdt a törvényszék asztalán; abból még egyszer az idézett helyeket gondosan megvizsgálták s aztán a bírák visszavonultak s Grassmann felmentetett.

Ezen ítélet után Grassmann az ő broschürjét szabadon és tetszése szerint terjesztheti. De tekintve az idézetek szörnyűsége, erkölestelen és undok voltát, nem teszi; könyvárusi uton nem terjeszti; hanem csak különös megkeresésre küldi meg mint kéziratot családapának, tanítóknak, papoknak és államférfiaknak abból a célból, hogy ezek nejeiket és leányaikat a gyóntató papok kísértéseitől óvják.

S ilyen módon is, mint fentebb irtuk, műve 2 év alatt 86 kiadást ért, 238,000 példányban terjedt el. S külföldön óriás izgalmakat keltett!

Említettük fentebb, hogy „Szent“ Liguori Moráltheológiájának egyes helyeit magyarra lefordítani s lapunkban kiadni egyszerűen nem lehet. Ezt a jó izlés diktálja. De mégis, hogy azoknak, akiket érdekel némi fogalmok lehessen az e könyvben foglalt szörnyű dolgokról, egy pár citatumut ide iktatunk latin nyelven!

VI. kötet 275. lap:

„Situs naturalis est, ut mulier sit succuba et vir-incubus; hic enim modus aptior et effusioni seminis virilis et receptioni in vas femineum ad prolem procreandum. Situs autem innaturalis est, si coitus aliter fiat, nempe sedendo, stando, de latere vel praepostere more pcedum, vel si vir sit succubus et mulier incuba.,

VI. kötet 298. lap:

„An semper sit mortale, si vir immittat pudenda in os uxoris.“

VI. kötet 305—307—940. lapok:

„Peccat mortaliter, qui conjugii serio et instanter petenti debitum negat. Praeterea non peccat negans, quando, alter immoderate petit sine tamen periculo incontinentiae et in hoc etiam omnes conveniunt vide Boss. 38. Hinc. dicunt Laym. c. 1. n. 1. Croix n. 396. Holzm. n. 468. et Sporer n. 513. cum Rodr. et Glossa, non esse, mortale post tertiam copulam in eadem nocte habitam negare quartam. Item non videtur peccare uxor, si differat reddere ad breve tempus nempe usque ad noctem.“ stb. stb.

VI. kötet 269—289. lapok:

„Licet petere debitum 1. tempore menstrui n. 925; 2. tempore praenationis n. 924; 3. tempore purgationis post partum n. 926, 4., tempore lactationis n. 911. tempore morbi, si morbus non tendet proxime ad mortem i. e. morbus non solet de brevi et facili mortem inferre n. 909; 6., de communionis n. 922; 7.; in diebus festivis vel jejunii n. 923.; 8., in ecclesia s. in loco publico si copula conjugalis manet occulta n. 920.“ stb. stb.

Igy megy ez tovább! Leirhatatlan az a fertelem, melylyel e „szent“ férfit műve rakva van.

S ezek az urak merészlik a protestantizmust „istentelenségből származott pestisnek“ nevezni!

Az „ex cathedra“ kiadott különféle pápai dekretumokból pedig *izelitőül* közöljük a következőt:

1879. augusztus 28-ikáról kelteve írja XIII. Leo:

„Licet universum jam orbem pervaserint non sine amplissime christianae rei emolumento, scripta S. Doctoris Alphonsi Mariae de Ligorio, dilecti Filii, ea tamen magis adhuc magisque vulgari desiderandum est et ad manus omnium traduci. Scitisime nam ille catholicas veritates omnium captui accomodavit, omnium morali regimini prospexit, mirifice pietatem omnium excitavit et in media saeculi nocte errantibus viam ostendit, qua eruti de potestate tenebrarum, transire possent in Dei Lumen et regnum.“ (Noha a mi szeretett fiunknak Szent Liguori Alphons Mária-nak iratai már eddig is az egész föld kerekességét meghódították, még pedig a kereszténységre nézve nagy eredménnyel, mindazáltal még mindig óhajtandó, hogy azok mindeneknek kezéhez eljussanak. Mert ez a férfit a katolikus igazságot mindeneknek felfogásához mértén alkalmazta; mindeneknek erkölcsi vezetésére nagy tekintettel volt és mindeneknek kegyességét csodálatos módon felköltötte és az évszázad éjjelében helyongóknak olyan utat mutatott, a melyen az emberek a sötétség hatalmából Isten világosságára és országába mehetnek át.)

„Et ne quid dicamus de morali Theologia ubique terrarum celebratissima tutamque plane praebente normam, quam conscientiae moderatores sequantur“ (és mit mondjunk az ő Moralthéológiájáról az egész föld kerekességén a leghiresebb műről, mely valóban a legbiztosabb normául szolgál s a melyet a lelkiismeret vezetői követhetnek.)

Igy ajánlja a pápa ezt a fertelmes könyvet. Felesleges hozzá minden kommentár!

F. L.

Egyházi beszédek. Irta: F. Varga Lajos ref. lelkész, egyházm. főjegyző, tanácsbíró. II. kötet. Ára 3 kor. 60 fillér. Szerző tulajdona.

Rövid két év leforgása alatt egyházi beszédeinek

második kötetét bocsájta közre a munkás szerző. A kötet 30 predikációt, továbbá függelékében egy lelkész beiktató beszédet (Barta Mór gacsályi lelkész beiktató-sakor) és egy halotti tanítást (Tabajdi Lajos szatmári lelkész felett) Tartalmaz, összesen 231 lapon. Az év minden ünnepére, az évszakokra s kiválóbb alkalmakra találunk a kötetben egyházi beszédet; ezen kívül van benne hét közönséges prédikáció, közöttük egy („Ne félj kicsiny sereg“) elő- és utóimával. Csak nyert volna tartalmának teljes-égében a kötet, ha szerző tavaszi és újbori úrvacsora osztási beszédet is ad, ha már adott téli, nyári, őszi és újkenyéri úrvacsoraosztási beszédet.

Az irodalmi téren előnyösen ismert termékeny szerzőt ez a munkája is úgy mutatja be, mint a ki teljes gyakorlottsággal forgatja a tollat és szépen ír. Predikációi inkább a moralistát, mint a dogmatikust állítják elének; ki nem annyira az evangyéliomi hitelvek mélységeibe való hatolásra, az elvont dogmatizálásra, mint inkább az evangyéliomi tiszta erkölcsi élet kötelességeinek felmutatására s azok hű teljesítése iránti buzditásra törekszik szószéki működésében. Ismeri szerző az emberi lélek, a mai társadalom és család gyarlóságait, egyházi életünk fogyatkozásait s leginkább ezeket ostromozza erővel, lelkesen és rámutat — nem egy helyütt fennszáryalva — a kor uralkodó bajainak amaz egyetlen gyógyszerére: a hitre, a Krisztus váltóságának újjászülő, megszentelő, boldogító erejére. Beszédei legnagyobb részben megfelelnek a homiletika alaptörvényeinek. Főt telt nem mindenkor ad szerzőnk, de a hol ad: legtöbbször a textusból folyólag adja és pedig egyik-másik beszédében igazán szépen. De már p. o. a karácsonyi-túláságos hosszú-beszéd ezen föltétele: „Jézus a bethlehemi jászol szülötte: a szerető Isten megtestesülése a földön“ — nem fejezi ki teljesen a textusban (Ján. III. 16.) levő gondolatot. A Tabajdi Lajos szatmári lelkész felett mondott halotti predikáció textusa meg épen semmi tartalmi összeköttetésben sincs a fötéttel. A felosztások általában sikerültek, a textusból természetesen folyók. Bár találunk olyan beszédet is, a hol épen szövetségesség tekintetében gyenge a felosztás s a textus alig több mottónál. Példa erre a XVII. XIX és XXII. beszéd, vagy a függelékben adott halotti tanítás. A tárgyalás legtöbbször a felosztás által kijelölt irányban halad és helyesen világítja meg az abban megjelölt eszméket. Az intésnek és dorgálásnak a lélekre és szívre való hatásnak, a buzditásnak és lelkesítésnek fegyvereit nagy gyakorlottsággal forgatja tárgyalásaiban a szerző. A befejezés majd mindenütt aránytalanul rövid, — néhol csak néhány sornyi, — de legtöbbször hatásosan megírva. Egyik kiváló kvalitása szerzőnek a bibliai locusok helyes, tárgyhoz illő, megvilágosító alkalmazása. Az irány általában választékos, szép, emelkedett s a toll mesterére vall. A VII. XXIV. és XXV. beszédek különösen megkapják az embert színes nyelvezetükkel, frappans leírásukkal. Kétségen kívül áll azonban, hogy az ilyen mindig választékos, magasan szárnyaló stílus — egyszerű földmives hallgatóságot értek, — sokszor a megértés rovására van, a mi aztán már nagy hiba! Nem mentes egészen szerzőnk irálya a dagályoságtól sem. A hasonló mondattagok rakásra halmozása, a jelzők keresettsége nem egy helyen levon a stílus szépségéből; az ilyen szavak meg szokatlanságukkal, — s mondjuk: helytelenségükkel — tűnnek fel: „Krisztus váltottai“ „bordázat“ „külsőleges“ „belsőleges“ „undokítja“ „sötét bakacsin“ „cserszaggató“ stb. Az idegen szavak használása is helytelen a predikációk-

ban; még jórészben intelligens publikum előtt is helytelen. mert a predikáció csak akkor érheti el célját, ha minden, még az egyszerű hallgató is képes megérteni minden szavunkat; már pedig a problema, quintessentia, individualis, interna vocatio stb. kifejezéseket egy templomi gyülekezetben sokan nem értik meg. Azt meg már határozottan kerülje a lekipásztor, hogy szószékben ilyenek hangozzanak el ajkáról: „cudar, piszok, szenny, kendőzött testének undok kívánságai, dögleletes posvány, aljas szemtelenség undorító salakja, tivornyás vetkek fuladt levegője, kéjenc-állat stb.“ Nincs arra szüksége F. Varga Lajosnak, de senkinek sem, hogy szószékben ilyen „erőtéljes“ (?) kifejezéseket használjon!

A függelékben közölt lelkészbeiktató beszéd egészben véve alkalomszerű, jó és szép munka, a mely még kerekdedebb és hatásosabb is lett volna, ha a beiktató lelkész kissé hosszabban és nem csak egy, ötödfél soros mondatban szól a gyülekezethez. Van olyankor mit mondani!

A kötet olvasását sok helyütt megnehezíti a sajtóhiba és a helytelen interpunctio. F. Varga Lajos egyházi beszédeinek II. kötetéről összbnyomásként azt lehet mondani, hogy az, ha bár egy Szilády János, Kecskeméti vagy Vásárhelyi műveivel mélység, evangyeliomi erő tekintetében fel nem ér is, de az újabb termékek között tisztességes helyet foglal el és több jó tulajdonságánál fogva megérdemli, hogy szívesen ajánljuk lelkésztársaink figyelmébe.

B.

A „Vasárnapi Ujság“ junius 2-iki száma 23 képpel, s a következő tartalommal jelent meg: „A magyar tanulók országos tornaversenye“ (képekkel), Krécsy Bélától. — „Apám emléke.“ Költemény Sajó Sándortól. — Regénytár: „A halász regénye.“ Irta Szemere György (Neogrady Antal rajzaival.) — „Rejtelmes történetek: A Temple titka“ (képekkel). — „A kis áplár. Rajz a bosnyák hadjáratból. Irta Aponyi Árpád. — „Hibás pénzemek.“ — „A magyar borokról.“ — „Az új országház oroszánjai“ (képpel). — „A rákszem.“ — „A Mücsarnokból.“ (Gróf Károlyi István arcképével Richir Hermantól.) — „A podheringi emlékoszlop“ (képpel). Lehocky Tivadartól. — „A román királyi pár találkozás a görög királylyal“ (képpel). — „A temesvári kiállítás“ (képekkel a délmagyarországi gazdasági kiállítástól). — Irodalom és Művészet, Közintézetek és Egyletek, Sakkjáték, Képtalány, Egyveleg, stb. rendes heti rovatok. — A Vasárnapi Ujság előfizetési ára negyedévre négy kor., a „Politikai Ujdonságok“-kal és „Világkróniká“-val együtt hat korona. Megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest, IV. ker. Egyetem-utca 4. sz.) Ugyanítt megrendelhető a „Képes Néplap“. legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre 2 korona 80 fillér.

K Ü L F Ö L D.

Utrechti levél.

(A lelkészi egyesület gyűlése. Két missionárius felavatása.)

Napsugaras reggelek; verőfényes napok; lágyanlengedező zefir; fiatal, triss zöld hajtások; nyílt pázsitok pompázó virágokkal és füvekkel; reggel, miként az „első lakadalomkor“ az Éden kertben: megérkeztek ismét?! Itt vagytok ismét hirdetni a feltámadást, a halhatatlanságot?!

A nagy természet gyönyörűen felékesítve, Isten-

nek legszebb temploma készül. „Mink leszünk a pil-lárok!“ kiáltják a hegyek. „Mi fogjuk a tetőt alkotni!“ beszélnek az egek. „En meg fogom azt aranyozni!“ veszi át a szót a reggeli napsugár „megaranyozom zafírral!“ „En leszek a keresztlő viz.“ kiált a füven csillogó harmatesepp. „Mi a reggeli éneket fogjuk énekelni!“ dalolják a pacsirták és fülemülék. „Mi az előudvart fogjuk ékesíteni!“ susognak szerényen a kis ibolyák, liliomok, nárcisok és rózsák . . .

. . . Minden . . . , minden felékesítve, feldiszitve készen áll, ugy a mint egy tavaszi reggelen lehet csak és soha máskor!

Megujul a mező, dolgos kezek munkára indulnak, . . . körülöttünk minden éled, nyüzsgő feltartóztatlanul, végtelenül. Nincsen ennek vége; találkozik két pont egymással: a kiindulás és vég!

De nem pihen az agy sem, nyomoz, kutat folytonosan! S oly megszokott már munkája. A napok, éjszakák, hónapok és évszakok szinte surlódás nélkül repülnek el felette, s alig veszi észre, hogy itt van újra a szép tavasz. A tavasszal az új munka, a megújulás az örök forgásra . . .

Ime megérkezett a szép tavasz, vele együtt testi, szellemi munkánk egész csoportja. Eljöttek a viszontlátás örömei, a testvéri ölekezés órái, a szellemi harcok küzdőterei: „Az egyházmegyei közgyűlések“ . . . Már megvolt a harc is; itt esesettekről, ott sebesültekről vizhírt az emberi ész számtalan találmánya: a nyomda, a posta stb. Itt csupán a száraz tényeket látjuk felsorolva, azonban nem hiányzik máshelyt a hirdó subjectivismusa sem, melylyel megfűszerezve, felékesítve találja fel az idegeneknek, a jelek nem levőknek a történeteket.

És ha egy idegenben távol élő kíséri figyelemmel e jelenetet, vajjon a hidek betűk tudnak, képesek lesznek-e hasonló hangulatot kelteni benne? Óh igen; hiszen ha jajkiáltás hangja vegyül a sorok közé, a fájdalom érzése még nagyobb lesz, mint a közvetlen szemlélőké. Azonban az öröm hangját még talán hamarabb észreveszi az idegen beszélő testvér. mert hiszen többször ismétlődnek a hangok a megérkezésig, s végre mint hatalmasan megerősödött echo esapódik a hallás organumához. Határtalan örömünk, nagy a mi lelkesedésünk midőn *ref. Sionunk* diadalmat ül!

Vajjon beilleszthetem-e a gyűlések keltette hangulatok közzé azt az öröm vagy fájdalom-kiáltást, mely egy mesze-meszire távolban élő testvér nép *ref. papi-gyűlésén* keletkezett? Vajjon keltenek-e érdekeltséget és vegyes érzelmeket az olvasókban e sorok éppen, ugy, mint az velem megtörtént?

Holt betűk, melyek az emberi szivverésnek és gondolkodásnak oly sokszor csalékony tolmácsolói vagytok; ti lesztok okai, ha nem így történik! Hiszen testvéreink tetteit, szellemi erejét hirdetnék e sorok, kiknek élete hosszú idők óta egy a miénkkel; kik ugyanannak a megtisztított hitnek „*szent templomai*“ mint mink vagyunk. Imádságaik, énekeik közös. Körülöttem idegen minden, hiába keresem az ismerős arcokat, ha megszólalnak, nem az édes anyanyelv hangja üti meg fülem: és mégis oly jól esik lelkemnek, midőn templomba megyek, s hallom az énekek-énekét: „Te bened biztunk eleitől fogva“ stb. aztán a zsoldárok királyát: „Az ur énnekem őriző pásztorem“ stb. stb.

Lelkem és egész lényem ugy érzi magát, mintha ott volnék ti közöttetek, s oly rosszul esik ha felébredtem a rideg valóra.

Megértitek-e tehát őket? Meghalljátok-e a kiáltó

szót, melyet e hó 23-án a holland „ref. lelkész egyesület,” (Ned. Hervormde Predikanten Vereeniging) világgá küldött? Meglátjátok-e ama zászlót, melyet magasan tartva lobogtatott felétek eme jelszóval: *Jézus Krisztus, a megfeszített a mi Üdvünk és az Isten szava a Biblia a mi zsinórmértékünk?* . . .

. . . A gyűlés a legnagyobb érdeklődés mellett e hó 23-án kezdődött. A gyűlést megelőzőleg tartalmas programot hoztak a lapok, melyet itt adni és pár megjegyzést tenni hozzá, nem lesz érdektelen.

A „Holland egyházi életből” vett cikksorozatam alkalmával megemlékeztem már röviden a holland ref. egyház kormányzási módjáról. Az egyházak alkotnak *köröket, a körök osztályokat*, az osztályok egyesülése *zsinatnak* nevezetik. Körülbelül a mi rendszerünk ez, csak hogy más elnevezésekkel. Ezekon kívül szokta a „lelkési egyesület” ismét évenként saját gyűlését megtartani. Tagjai lelkészek egyetemi tanárok, de világiak nem! A mi lelkési értekezletünk nem egyenlő ezzel, mivel ez, az egész ország papjai által közösen tartatik. A tárgysorozat a következő volt:

A németalföldi ref. lelkészek évi gyűlése szerdán április 23. és csütörtökön április 24-én 1901.

Targysorozat:

1. Szerda (reggel 1/29 órákor): *Imaóra.*
2. A gyűlés megnyitása imádsággal és biblia-olvasással 1/210 órákor pontban.
3. Megnyitó beszéd C. F. Groenmyer amsterdami lelkésztől.
4. Zsinati ügyek. Referens: Leemans, harlingeni lelkész.

Szünet 1/212 óráig.

5. Két tag választása a gyűlést vezető bizottságba. (a megüresült hely: Dr. van Leeuwen; ajánlatnak névsor szerint Dr. Barger; Dr. Riemens; Dr. de Visser. b Második megüresült hely: dr. van Nes; ajánlatnak névsor szerint: Knottenbelt, Leemans, Schüller.)

Megjegyzés: A megválasztottak hivatala tart 1902—1906-ig.

6. A jegyző számadása.
7. Az evangélium és az örök büntetés tana. Tartja: Eykman lelkész, Steeuwykból.

Esti ülés 7 órákor.

8. A „Volkskerk” fogalma és a mi abból a gyakorlati életre folyik. Tartja: van Geest lelkész, Graevenzandból.

9. Szabad beszélgetések egyes tárgyak felett, melyek a tagok által hozatnak felszínre.

Csütörtök reggel pont 10 órákor.

10. Róma és Néderland a 19. században. Tartja: Quast lelkész Utrechtből.

11. Mi a kötelességünk a r. kath. papok hódításaival szemben napjainkban. Tartja: Kramer lelkész Amsterdamból.

(Folyt. köv.)

Birtha József.

NEKROLOG.

BERECZKY JÁNOS.

(1826—1901.)

A beregi egyházmegyébe kebelezett hetei egyház érdemekben megöszült, lelkiismeretesen teljesített munkában kifáradt s végelgyengült lelkipásztor volt a kinek nevét elől irtam.

Folyó évi márc. 11-én — érezvén halálának közeledtét — egy hivatalosan tett kérdésre megadván a kért feleletet, következőket írja Bary Sándor e. m. közpénztárnoknak: „. . . Én, 1826-ik évben születtem Surányban, Pünköszt első napjára viradólag, május hóban. Miután 1846-ban bekebelezve lettem az egyházmegyei gyűlés által, 1847-ik évben káplánul jöttem az apám mellé Beregre — és azóta folytonosan papi szolgálatban vagyok. 1852-ik évben rendeltettem az egyházmegyei helyosztó gyűlésen rendes papul Bucsuba — és ugyanazon évben fel is szenteltettem Debrecenben, s megházasodtam feleségül vevén néhai Gönci Károly volt csapi lelkész legelső leányát Gönci Erzsébetet, kitől 4 fiam született: *János*, ki asztalos mesterséget tanult, de katonáskodási éveit kitöltvén hazajött s itt Hetében megházasodván, most gazdálkodik: *József*, jelenlegi beregújfalui pap; *Kálmán*, ez meghalt 3 éves korában; *István*, ki a géplakatoságot kitanulva és Pestről a gépgyárból több társaival a szegedi börtön építéséhez leküldetvén ott, — nem tudhatni mi okból — magát meglötte.

Ekkor első feleségem Gönci Erzsébet 1866. okt. 22-én meghalván Csapban, a nagyapai házban, hová édes anyja által hosszas betegségben üdülés és gondosabb ápolás végett vitetett: ismét megházasodtam elvevén Debrecenből Gyulai József külvárosi kántor és tanító leányát Gyulai Erzsébetet 1867-ik évben, kitől ismét 5 gyermekem született: *Erzsike*, néhai Vajas Sándor gulácsi pap özvegye; *Juliska*, *Mariska*, ki meghalt 1899. év jan. 22-én; *Sándor*, m. tarpai tanító; *László*, jelenlegi bihar-diószegi káplán.

Ezeket azért irtam ilyen részletesen le, hogy légy szives ezen jegyzetet olyan helyre eltenni magadnál, hol könnyen ráakadhasz azért, hogyha meghalok, legyen meg valakinél a hiteles adat családomról. . .

„U. i. Hetébe 1855-ik március végén jöttem”

Ime, halála előtt néhány héttel irt rövid, hézagos autobiografiája az öreg Berecky János bácsinak. A hézagokat én kíséreltem meg betölteni.

Elemi iskoláit Surányban, a gimnáziumot és teológiát a debreceni főiskolában végezte. Mint már nagy diak tagja volt az ifjusági tüzoltó egyletnek és pedig *nagy botos*, miről következtetheti az is, aki személyesen nem ismerte, hogy erős testalkatu, megtermett ember volt. Ép, erőteljes testében nemcsak ép, de nemes lélek szállásolt. Társas és rokoni körökben ifjúkori élmenyeinek eleven színekkel rajzolásával, kedves, vonzó modorával szinte lebilincselte környezetét.

Mint lelkipásztor hiveinek tanácsadója, bizalmas barátja s tanítója volt; hivatalában pontos, mondhatni pedáns annyira, hogy nemcsak a hivatalfőnökkel (esperes), folytatott levelezéseiről, de még a hiveivel való érintkezésről s annak tárgyáról is kimerítő naplót vezetett. A közügyek iránt mindig érdeklődött, úgy hogy hivatalos összejövetelről (e. m. gyűlés, lelkészértekezlet stb.) csak betegség tartotta vissza. A családnak szeretett feje, szeretetteljesen gondos vezére; jó testvér, hü rokon, igaz barát.

Halála előtt mondhani csak néhány nappal még a fejéresei leányegyházban lelkési szolgálatokat végzett. Utolsó napjaiban, midőn környezetének az orvosok kijelentették, hogy minden pillanat elhozhatja végőráját családi és anyagi ügyeivel foglalkozott; fel-felkelt ágyából s irt, mint fentebb említém írásba foglalt minden legcsekélyebb eseményt, mely vele történt, minden ügyet, melylyel foglalkozott. Tehette . . . eltitkolni valója nem volt.

Ápril 27-én este zárta le szeméit a halálos álmra. 29-én délután paptársainak, rokonainak s a környék minden rangbeli lakosainak nagy részvéte mellett temettetett el.

Nyugodjék békén a hű munkás!
Bereg.

Vigvári Mihály.

KÜLÖNFÉLEK.

— **Tanáregyesületi közgyűlés.** A tiszántúli ref. tanár-egyesület, mint annak idején említettük, ez évi közgyűlését Karcagon tartja meg a karcagi egyház szíves meghívása következtében. A gyűlés ideje először husvétra, majd pünköstre volt tervezve, de közbejött akadályok miatt egyik terminust sem lehetett megtartani. Ezért aztán, a régi szokás szerint, a nagy szünet végére maradt a gyűlés, melyre a központi választmány a következő meghívást küldte szét az egyesület tagjainak: Meghívó a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület 1901. évi augusztus hó 27. és 28. napjain, Karcagon tartandó XVIII-ik rendes közgyűlésére. Programm: augusztus hó 26-an, hétfőn. Érkezés, elszállásolás, is merkedés este 8 órakor a kaszinóban. Augusztus hó 27-én, kedden. Déléltől 1/2 8 órakor a nagy választmány ülése a gymnasiumi tanári tanásteremben. Tárgyai: 1. A közgyűlés elé terjesztendő jelentések bemutatása. 2. Írásban benyújtott indítványok tárgyalása. 3. Folyó ügyek. Déléltől 1/2 9 órakor istentisztelet. Imát tart Fazekas Gyula. Istentisztelet után közgyűlés a gymnasium tornacsarnokában. Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. Jegyzői jelentés. 4. Pénztárnoki jelentés. 5. Emlékbeszéd Imre Sándor felett. Tartja dr. Gulyás István. 6. Szolgálati pragmatika. Felolvasás Horváth Ferencztől. 7. Az Edison-féle phonograph legújabb alakját bemutatja Karai Sándor. Délután 1 órakor közebed a nagy vendéglőben. Ebéd után a gymnasiumnak s a város egyéb látivalóinak megtekintése. Délután 5 órakor közös értekezlet a gymnasiumi tornacsarnokban. Tárgy: 1. A revideált konventi tanterv végrehajtása s az államsegélyes gymnasiumoknak e tantervhez való viszonya. 2. Fontosabb indítványok (pl.: orsz. ref. tanáregyesület, a tanári fizetési fokozatok eléltőlése, kiadandó tankönyvek) előzetes megbeszélése. Augusztus 28-án, szerdán. Déléltől 9 órakor a közgyűlés, folytatása. Tárgysorozat: 1. A közvizsgálatokról. Felolvasás dr. Rácz Lajostól. 2. A természetrajzi gyakorlatok paedagogiai fontossága. Felolvasás Hemző Lajostól. 3. Előterjesztés tanulmányi kirándulások ügyében. Elek Lajostól. 4. Tisztújítás. 5. Jelentés a pályakérdésekről. 6. Indítványok tárgyalása. 7. Közgyűlés berekesztése. Jegyzet. 1. A közgyűlésen csak azon indítványok tárgyalhatók, melyeket legkésőbb a közgyűlést megelőző napon írásban nyújtanak be a egyesület elnökségehez. 2. Az egyesület központi választmánya kedvezményes vasuti jegyekért kellő időben megtette a lépéseket. Kérjük a t. tagtársakat, hogy igazgatóságuk útján folyó évi junius 30-ig sziveskedjenek az elnökséget értesíteni: kik szándékoznak a gyűlésre jönni, hogy a személyökre szóló vasuti igazolványokat kiállítva idejében elküldhessük, valamint a jelentkezők elszállásolása iránt is intézkedés történhessen. Debrecen, 1901. junius 10. A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület központi választmánya.

— **Lelkészjelölés.** A füzesgyarmati ev. ref. lelkészi állásra 17 pályázó közül következők minősítették:

Mészáros Lajos sápi, Diószegi Mihály gyantai, G. Szabó Mihály m.-laki, Bod Ferencz szil.-sámsoni, Csák Aladár peéri, Kovács Károly egri, Kovács Gusztáv ököritói, Dobos Ferencz kisoroszi, Csapó Péter téglási, Oswald Kálmán komáromi s. l., Szobonya József jármii, Budai János beregböszörményi és Kun Béla volt vésztői lelkészek. Mint írják a virágzó egyház választó közönsége ezek közül **Kovács Károly** egri lelkész köré látzik csoportosulni, kinek megválasztatása valószínű.

— **Népiskolai felügyelő a debreceni egyházban.** Lapunk 1899. évi július 29-iki 31 ik számában „Népiskolánk adminisztrációja“ cím alatt a debreceni egyház különös figyelmébe ajánlva felvetettük az eszmét s indokoltan sürgettük, hogy a helybeli reform. népiskolák érdekében külön felügyelői állás szerveztessék. Jóformán két év sem telik el bele (nálunk ez már gyors haladás-számba megy!), ime, a debreceni presbiterium elhatározó lépést tesz az állás kreálása céljából. Ennek csak örvendeni tudunk, s mivel már egyszer-másszor még sok egyéb hasznos és idvességű dolgokat is sürgettünk, jó lesz azokon is sort fogni apránként. Érdekes, a mit már hivatolt közleményünk megjelenése után is észrevettünk, bár feleslegesnek tartottuk a kellő komoly higgadtságot nélkülöző hozzászólásra akkor reflektálni, hogy bizonyos körből már akkor nyomban hangok emelkedtek, hogy valamiképpen papi férfi ne legyen erre a polera helyezve! Mivel ezek a hangok újból ismétlődni kezdenek, kijelentjük, hogy azok a tiltakozás számba menő 'elszólalások úgy tünnek fel, mint megannyi elsieltett, időelőtti jelentkezései az ideges féltékenykedésnek. A kérdésnek ebben az ágában eddig nem nyilatkoztunk sehol, mert végtére is előbb hadd legyen megteremtve az állás, s aztán hátha nem is lelkészi, s még kevésbé tanítói körből kerül ki a szervezendő állásra a hivatott erő. hanem a tanáriból. Mi legalább kiszámíthatatlan nyereségnek tartanók, ha megfelelőbb honorálás mellett a presbiteri tervezetben foglaltnál egyik nyugdíjba készülő, de még mindig erős munkaképességgel s kiváló szervező képességgel bíró tanítóképezdei tanárunkat lehetne megnyerni ha csak az első munkamenet megindításáig is a tervezett sok igényű állásra? De legyen elég csak annyit mondanunk még, hogy ma még mellékes kérdés hogy a felügyelő ki lesz és minő körből kerül ki, noha kijelentjük, hogy bizonyos köröknek a lelkészjellegű felügyelettel való horrorra nem egyébb elfogultságnál. Tessék csak megnézni p. o. a porosz viszonyokat; valamikor éppen ott is úgy fordultak el tanügyi tekintetben a lelkészekről, mint némelyek nálunk is akarnak. S mi lett az eredmény? Az, hogy néhány év múlva az államhatalom még az ugynevezett „simultan“ iskolák felügyeletének az élére is lelkészeket állított. Természetesen ekkor már csak kérelem útján ment a dolog. Pedig a poroszországi tanítói kar kvalifikációja köztudomás szerint is meglehetősen magas nívón áll...

— **Egy erős luth. megjegyzés.** A Lipsében megjelenő „Ewangelische-Lutherische Kirchenzeitung“ ez évi 14. száma hozta szóról-szóra a következő megjegyzést: „Magyarországban ez egyszer a zsidóság ismét megmutatta hatalmát és a keresztyén érzést különösen sértő módon. A pesti főiskola senatusának rendelkezése — dacára a kath. tanulószög határozott ellenállásának — a liberális, azaz a zsidó párttól felémelt követelések után, vannak egyesek kik az előadó termekbe bevitt keresztekeltávolították; sőt több, a senatus 111 ker. hallgató ellen szabályszerű vizsgálat bevezetését elhatározta. A telegraf pedig mindezeket

jelenti szárazon, mintha ez magától érthető dolog lenne és nem ökölesapás a ker. nép arcába! Ennyire vannak Magyarországon ismét „a tüzes temperamentumnak” hazájában, hol a nép érzése különben lázad és tajtékzik a legkisebb sértésre; a zsidóság megengedhet mindent magának. Kevéssel ezelőtt még más-képpen nézett ez ki. Hasonló eset alkalmával, mely a képviselőház elé vitetett, elhatározá a kormány hogy az eltávolított keresztet visszaállítandók (!!). Most úgy látszik alkalmazkodnak „a kikerülhetetlenhez.” Mindenesetre a zsidókkal kormányozni sokkal könnyebb, mint ellenük. „Ezt a liberális kormánypárt már régén észrevette, és őrizkedik azért a kényelmes „status quo t” megingatni. Ugy látszik, hogy a fenti sorok írója nem tudja, hogy nem csak „zsidó” hanem „egy csoport református” tanuló is agitált a kereszt kifüggesztése ellen. Ezt még az „Alkotmány” is igazolja márc. 18. számában. Sajnos, hogy ezt az „ökölesapást” éppen luth. — tehát prot. — testvéreink részéről kell kapnunk. A fenti német lap tudósítója megmagyarázhatta volna a dolgot, hogy: „nem mint symbolum bántó reánk nézve a kereszt, mert hiszen tudjuk mi azt, hogy külföldi prot. testvéreink — éppen Helvétiában is — mindenütt elfogadták s templomaikon, tornyaikon s ritualis cselekményeknél használják is azt. Nálunk a hasai történelmi fejlemények tették a ref.-okra nézve lehetetlenné!” Ha ezt tudja a lipcsei lap, legyen még erősebb luth. is, — nem mondja a magyarországi ref.-okat „zsidóknak” Kár ilyen dolgot a külföldiekkel és pedig alap-talanul, tudás nélkül — tudatni, különösen napjainkban, midőn a testvéries ölekezésre nagyobb szükség volna mint valaha!!

— **Az asszonyok bibliája.** New-Yorkban megjelent asszonyok bibliájáról beszélnek és írnak ma sokat. A kiadás célja specialiter az vala: kiemelni és feltüntetni az ó- és új-testamentum mindazon részeit, melyek az asszonyokat, illetve nőket felibe emelik a férfiaknak, vagy legalább is vele egyenlősítik. Az eredeti szöveget tudós asszonyok kutatták és tanulmányozták át és a közönséges, angol-biblia-kiadást kommentárokkal látták el. „Asszonyegyenlőség egyesület” 30 tagja végezte e munkát, mely egyesület a férfiakat az asszonyokkal mindenben egyenlőnek tekinti. Az egyesület elnöknője *Cady Stanton Erzsébet*. Az átvizsgálaskor az ó- és új-testamentum minden egyes olyan helyét, mely a férfit felibe emelné a nőnek merész kommentárokkal látták el, s teljesen az egyesület szellemében magyarázták. A legmerészebb konjecturákat szolgáltatva a vitavágyó *Stanton* asszony; a Szt. Háromság dogmáját is megpróbálta fejtegetni asszonyi értelemben. A Genesis I. r. 27. v.-ben olvasá ő: „És Isten teremté az embert az ő képmása szerint, saját képmására teremté Isten őt; a férfit és asszonyt teremté Ő,” hogy az asszonyi elem benne van az Istenségben, hasonló hatalommal és dicsőséggel rendelkezik a férfi elemmel: menyeei Atya és Anya! Egy másik *Lillie Blacke* ismét merész fantasztia; a teremtés történetéből vezeti le, hogy az asszony a teremtés koronája, mert az Isten a teremtést ő vele végezte be. Arról szó sem lehet, hogy kisebb méltóság illetné meg a nőt a férfivel szemben *Stanton* merészebb a teremtés történetének magyarázásában, levezeti Ádám-tól napjainkig, hogy a nő mindenekben felette van a férfinak, hivatkozik a „levés” történetére mondván: „Imé, mind e pillanatig a nő testéből lesz a férfi, bizonynyal kisebbnek kell ő néki lennie.” A *Bárka* készítéséről mondja: bizonynyal asszony segít-

sége nélkül történt a készítése, mert máskülönben jobban ellátatott volna levegővel és fényvel! Szellemes felirása (?) van az asszonyok bibliájának: „*Munka az asszonynak és ördögnek.*” Az erős és lázító, gyakran igaztalan és logikátlan magyarázatai *Stanton* asszonynak, sok komoly és befolyásos nőtől a *legnagyobb mértékben helytelenítették!* Egyesületek és társaságok elhatározták nyíltan kijelenteni, *hogy nekik semmi közök az „asszony Bibliához.”* B. J.

— **Nagytiszteletű Szerkesztő Ur!** A „Debreceni Protestáns Lap” mult heti számában Felsővégesítől egy kis közlemény jelent meg a pettyéni ev. ref. egyház örömmünneperől. Engedje meg a Nt. Szerkesztő Ur, hogy e közlemény hozzáadásul felemlíthessek egy dolgot. Midőn templomunk belső felszerelésének munkája már a befejezéshez közeledett, a pettyéni hívek eljöttek hozzám, s azon elhatározásuknak adtak kifejezést, hogy bára templomkülsője 5—6 évvel ezelőtt renováltatott, mégis hogy az egészen új legyen, a tornyot és a templomot ki akarják meszeltetni a saját költségükön. És kimeszeltették. Némi fedési munkálattal együtt került 160 koronába. Nem nagy összeg, de ez a tény a mai korban, a mikor annyi sopánkodást, panaszt hallhatunk és olvashatunk, úgy gondolom, elég biztató és felemlítésre méltó jelenség. Pettyén, 1901. jun. 10. kiváló tisztelettel Vajda Mihály ev. ref. lelkész.

— **Konventi jegyzőkönyv.** A Budapesten folyó évi ápril hó 17 - 20. napjain ülésezett ev. ref. egyetemes konvent jegyzőkönyve *Sass Béla* debreceni ref. theol. akad. tanár és konventi jegyző szerkesztésében, Debrecen város könyvnyomdájában, 19 és 1/4 iven (1—307. lapon), három ezer példányban, megjelent s a füzésre szükséges néhány nap multán az egyházkerületek püspöki hivatalához szét fog küldetni. A jegyzőkönyv mellékletébe „a magyarországi evang. reform. egyház gymnasiumi tanításterve melyet a f. évi konvent 38. jegyzőkönyvi számu határozata állapított meg, egész terjedelmében föl van véve.

— **Lelkészhiány a francia róm. katolikus egyházban.** Itt is kezd mutatkozni a baj, melyet mi magyar reformátusok 10 év óta érezünk. Hogy éppen a francia róm. kath. egyházban is bekövetkezett ez, annak egyik igen természetes magyarázata az, hogy a róm. kath. papok közül többen hozzánk tértek át, sőt térnek folytonosan; a másik az az antiklerikális hangulat, melynek hatása a francia társadalomban mindjobban érezhetővé válik. A veszedelem a klerikális körökre nézve immár annyira imminens, hogy meggátlására egy publicistikum organumot teremtettek „Le-recrutement sacerdotal” cím alatt. Természetesen a lelkészhiány megvan a protestáns francia egyházban is és pedig annyival inkább, mert a diasporáknak a száma növekedik és ezen diasporák lelkészeinek a római katolikus körök fanatismusa miatt, bizony nem valami rózsás helyzetök van. De azért hiába minden erőszakoskodás! A folyóvizek soha sem fognak visszafele folyni . . . A protestantismus jövőjét még a ma katolikus helyeken is maga a *Lélek* biztosítja.

— **Nyilatkozat.** „Kristály” „vizüket ismerőseim és betegeim körében kellemes ize és igen jó hatása miatt szívesen ajánlottam eddig is és minden esetben a jó eredményt örömmel tapasztaltam.” *Dr. Barta Gábor, gyakorló orvos, Budapest, VIII., Főherceg Sándor-utca 19:*

Tartalom-jegyzék: Klerikalizmus és szabadelvűség. Nádányi Miklós. — Tárcsa: A heidelbergi kátéről. Dr. Erdős József. — A protestantizmus jövője. Barsa János. — A római katolicizmus vonzereje a tudatlan népre Nagy Lajos. — Hangterjedelem és közjáték. Hodossy Béla. — Közéletünk: A halmi-i egyház orgona-avatási ünnépe. Sárkány Lajos. — Irodalom. — Külföld: Utrechti levél. Birtha József. — Nekrológ: Bereczky János. Vígvári Mihály. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat.

A hajdunánási hat osztályú ev. ref. gymnasiumban egy görög-latin rendes tanári tanszékre pályázat hirdettetik. Pályázhatnak olyan ev. ref. vallású egyének, kiknek a görög-latin nyelvből középiskolai tanári képesítésük van.

A tanszék évi javadalmazása 2400 korona alapfizetés, mely idővel 3200 koronára emelkedhetik, 400 korona lakbér és az államsegélyből öt évenként, öt ízben 200 korona korpótlék.

A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és kötelezett tagja.

Ha okleveles pályázók nem jelentkeznének, a tanszék helyettes tanárral fog betölteni, a kinek összes évi javadalma 1800 korona, ha azonban időközben oklevelet szerez, azonnal a rendes tanári fizetés élvezetébe lép.

Azon okleveles pályázók, a kik a tornatanításra is képesítve vannak, esetleg a tornát is tanítani fogják, a miért külön díjazásban részesülnek.

A születést, képesítést, netalán eddigi szolgálatot, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg fölszerelt pályázati kérvények f. évi július 5-ig a hajdunánási ev. ref. egyháztanácsához küldendők be.

A megválasztott tanár tanszékét f. évi szept. 1-én tartozik elfoglalni.

Hajdunánáson 1901. június 12-én.

Kállay Imre
főgondnok.

1-2

Benkő Lajos
ev. ref. lelkész-e.nök.

Pályázat

A békés-bánati egyházmegyébe kebeleztet szeghalmi ev. ref. egyházban szervezett segéd-lelkészi állásra.

Fizetés: I. Kézpénz: négyszáznolcvan korona az egyház pénztárából, évnegyedenként vagy havonként előre fizetve.

II. A lelkészlakon egy ujonnan épített csinos szoba behútorozva, fűtéssel s világítással.

III. A lelkésznél — mosatáson és ágyne-műn kívül — teljes ellátás.

Az állomás 1901. év szeptember 1-én foglalandó el.

Pályázók augusztus 1-ig jelentkezhetnek alulírott lelkészi hivatalnál.

Szeghalom, 1901. június hó 12-én.

Técsy József
ev. ref. lelkész.

Pályázat.

A tiszántúli ev. reform. egyházület népiskolai tanügyi bizottsága pályázatot hirdet az 5-dik és 6-ik elemi osztályok olvasókönyvére.

Ez olvasókönyv szerkesztésénél és elbírálásánál a következő elvek tartandók szem előtt:

Az olvasókönyv a népiskola legfontosabb, legnagyobb jelentőségű tankönyve, mely a tanulókat szabatos beszédre, az irodalmi nyelv megértésére s használatára segíti és arra képesíti, hogy a tanulók az olvasásban az iskolát elhagyva is, szellemi élvezetet találjanak. Ehhez képest az olvasókönyv az olvasási készség és ügyesség elsajátításán kívül a tanulók ismeretkörének szélesítésére, az értelem fejlesztésére, a kedély és izlés nevesítésére, hazaszeretet és a vallásos érzelm, különösen ev. reform. egyházunk szeretetének felkeltésére s állandósítására, az akaratnak jó erkölcsben való erősödésére változatos és gazdag anyagot nyújt. Ezek mellett az olvasókönyv a nyelvképzésnek is legtermészetesebb és legbiztosabb eszköze, úgy, hogy annak módszeres használata következtében a tanulók a nyelv törvényeit és szépségeit felismerni, szóban és írásban követni, illetőleg utánozni megtanulják. Végre az olvasókönyvben foglalt olvasmányok a népiskolai fogalmazványok különböző nemeire, u. m.: utáztatokra, átváltoztatásokra, ügyiratokra, levelekre stb. anyagot es alakot szolgáltatnak. Ez általánosan megjelölt célokhoz képest az olvasókönyv szerkesztésének kellékei ezek:

1. Az olvasókönyvbe olyan olvasmányok veendőek fel, melyek a tanulók értelmi és nyelvi képességén s természetesen fejlődött kedélyvilágán felül nem állanak, annál fogva általok érthetők és élvezhetők. Olyan anyagot kell olvasmányul kiválogatni, illetőleg feldolgozni, melynek tartalma a tanulók előtt már nem egészen ismeretlen, de olyan alakot kell adni e tartalomnak, mely a tanulók előtt új, tetsző és szép, mely nem egyedül az értelemhez, de a szívhez is szól, meghatja a kedélyt s irányítja az akaratot.

2. Az olvasmányok kiválogatása és összeállításában tekintettel kell lenni a gyermeki lélek képzeletére s e képzetek csoportosulására, lélektanilag helyes lévén, olyan olvasmányok egymás mellé, illetőleg egymás után állítása, a melyek tartalmokra bár különböznek, de a képzettársulás törvényei szerint megvan közöttük az egybefüggés.

3. Az olvasmányok úgy legyenek szerkesztve, hogy általok a tanulók nyelvképessége fokozatos fejlődést nyerjen. E szempontból megkívánatik, hogy az olvasókönyv a külön nyelvtani gyakorlókönyv használatát feleslegessé tegye. Erre a célra közben-közben olyan olvasmányok iktatandók az olvasókönyvbe, melyek tekintettel a nyelvtani tananyagra, az egyes nyelvtani ismeretek módszeres kifejtésére alkalmas anyagot illetőleg támpontokat nyújtsanak.

4. Az életben előjövő iromány-nemekre, különösen az ügyiratokra és levelekre kellő számban célszerű mintakul szolgáló példányok veendőek fel az olvasókönyvbe.

5. A nemzet nagy íróinak műveiből oda illő s oly darabok válogattassanak ki, illetőleg vétessenek fel az olvasókönyvbe, melyek tárgyalása folytán a tanulók e nagy írók műveinek ismeretére s így rémi irodalom-történeti ismeretek birtokába jussanak, a nemzet nagy elméit tisztelni, becsülni tanulják s azok műveinek olvasására kedvet nyerjenek.

6. Ev. reform. anyaszentegyházuunk érdekeire kiváló tekintettel legyen az olvasókönyv szerkesztője. Re-

formátus felekezeti szellem hassa és művét s úgy az egyetemes, mint a magyar reformáció nagy embereinek életéből olvasmányokat vegyen fel, illetőleg készítsen.

7. A vallásos erkölcsi olvasmányok közzé jó magaviseletre és illemre oktató és buzdító olvasmányokat is iktasson.

8. A reál tartalmu olvasmányok összeállításánál tekintettel legyen olyanok felvételére is, melyek hasznos élet- és egészség-szabályok elsajátítására és terjesztésére alkalmasak. A reál tárgyú olvasmányokat úgy válogassa össze, illetőleg készítse, hogy azok közt a magyar föld és történelem ismertetése, a magyar népélet és szokások ismerete kiváló helyet foglaljanak. Ezekon kívül felveendőek a világtörténelemből kiváló egyének életrajzai, továbbá oly természetrajzi, gazdasági, természettani, helyi vagy tájrajzi és másféle tartalmu olvasmányok is, melyek a gyermekek ismeretkörét részint újabb adatokkal öregbítik, részint a már szerzett ismeretek világosabbá tételére szolgálnak.

9. Tekintettel arra, hogy egyes vidékeken ugyanazon fogalmak megjelölésére különböző szép és a fogalmat sajátos árnyalattal kifejező szavaink vannak; tekintettel továbbá arra, hogy némely közmondásaink és tájszólásaink sok szép gondolatot és élethölcességet velős rövidséggel és meglepő szépséggel fejeznek ki: az olvasmányokba beiktatandók olyan tájszavak, szólások és közmondások, melyek a fentebb jelölt kellekkel bírnak s főleg a tiszántúli nagy vidékkel érlelő közörségben használtatnak és igaz magyar eredetűek. Az olvasmány szövegébe mindig a közönségesen használt és ismert szók irandók, a tájszók pedig zárjel közé tétessenek.

10. Alakjukra az olvasmányok kétfélek legyenek,

u. m : prózák és versek. Ez utóbbiak mind alakra, mind tartalomra nézve szépek, lehetőleg remek művek legyenek. Vallás-elkölcsei érzelmeket s hazaszeretetet ébresztenek és erősítsenek. Ugy számra, mint terjedelemre nézve azonban a prózai műveket illeti az elsőség. A nyelvezet legyen népies, egyszerű, kerülve azonban minden póriasságot és felesleges szószaporitást.

A dolog természetéből következik, hogy az új olvasókönyv szerkesztésében az egyházkerület már meglévő olvasókönyveire tekintettel kell lenni.

A mű terjedelme 24 nyomott ivben állapítatik meg. Az elfogadott olvasókönyv a tiszántúli ev. reform. egyházkerület tulajdona lesz s a szerző a megállapított terjedelemig, ez első kiadáskor, nyomott ivenként 100 koronával jutalmaztatik. A második és következő kiadások alkalmával a szerző 240 korona díjban részesül, tekintet nélkül a kiadás példány-számaira, mindaddig, míg a kiadásoknál szükséges korrekturát és a tanügyi bizottság részéről kívánt javításokat, módosításokat maga végzi, illetőleg végezheti.

Nem zártnak ki e pályázatból a már nyomtatásban megjelent olvasókönyvek sem. Ezekre nézve a pályázat nyílt, míg a nyomtatásban meg nem jelent művekre zárt.

Felhivatnak tehát a pályázni óhajtok, hogy kinyomtatott műveiket, vagy ha kéziratban levő munkákkal, pályáznak, e kéziratokat, tisztán leírva, bekötve, lapszámozva, s névrentő levéllel ellátva a népiskolai tanügyi bizottság elnökéhez Hód-Mező-Vásárhelyre az 1902-ik évi november hó 1. napjáig küldjék be.

Szabó János,
az egyh. ker. népisk. tanügyi
bizottság elnöke.

Kovács Lajos,
bizotts. jegyző.

Mérték utáni megrendelések legjobban eszközölnétek. Pontos ezíre figyelni tessék.

A „NEUMANN M“ cég debreczeni áruházáról.

Szabott ár! Szabott ár! Szabott ár!

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“ CZÉG

Hiszen évek hozzu sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debreczenben járva, ne tekintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debreczenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruházat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesóságának mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruí versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen, mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnévű előkelő céget.

NEUMANN M. Debreczen, főter, a postával szemben.